

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.Εισαγωγή.....	2
2.Ορισμός της έννοιας της απεργίας.....	3
2.1.Αποχή από την εργασία.....	3
2.2.Συλλογική αποχή.....	3
2.3.Κήρυξη από συνδικαλιστικές οργανώσεις.....	4
2.4.Βούληση για επάνοδο στην ομαλή εργασιακή σχέση.....	7
2.5.Η απεργία αποτελεί μέσο πίεσης για την ικανοποίηση διεκδικήσεων	7
2.6.Ο απεργιακός σκοπός –Επιδίωξη εργασιακών,οικονομικών,ασφαλιστικώνκαι συνδικαλιστικών συμφερόντων.....	7
3.Συνταγματική κατοχύρωση-Η απεργία είναι δικαίωμα.....	11
3.1.Η επιφύλαξη του νόμου	12
3.2.Φορείς του δικαιώματος της απεργίας	13
3.3.Απαγόρευση συμμετοχής σε απεργία	13
4.Περιορισμοί του δικαιώματος της απεργίας	14
4.1.Άρση της προστασίας	14
4.2.Υποχρέωση εργασιακής ειρήνης	14
4.3.Συμφωνίες ή κίνητρα που περιορίζουν το δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία	15
4.4.Δικαστική απόφαση που περιορίζει το δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία	15
4.5.Πολιτική επιστράτευση	16
4.6.Αναστολή του απεργιακού δικαιώματος	16
5.Τα είδη και οι μορφές του δικαιώματος	17
6.Όρια χρηστής ασκήσεως	19
7.Συνέπειες της απεργίας	19
8.Οι πρώτες απεργίες στην Ελλάδα (1826-1936).....	20
9.Ανταπεργία	22
10.Βασικά συμπεράσματα	23
11.Περίληψη –λήμματα	24
12.Summary-lemmas	25
Βιβλιογραφία-νομολογία	26

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟ ΘΕΜΑ

Η εργασία αυτή επιχειρεί να αναλύσει την έννοια της απεργίας και να εντοπίσει τα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες εκείνες που την καθιστούν το σημαντικότερο αγωνιστικό μέσο των εργαζομένων.

Στην αρχή γίνεται αναφορά των κυριότερων ορισμών που υπάρχουν για την απεργία και στη συνέχεια αναπτύσσονται τα επιμέρους στοιχεία που συνθέτουν την έννοιά της, ώστε να γίνουν όσο το δυνατόν περισσότερο κατανοητά το περιεχόμενο, η λειτουργία και ο σκοπός της. Ακολουθεί η ανάπτυξη του περιεχομένου της συνταγματικής κατοχύρωσης του δικαιώματος της απεργίας στο 23§2, γεγονός που αποδεικνύει με τον καλύτερο τρόπο την αξία του δικαιώματος αυτού και την ανάγκη προστασίας του. Μέρος της ανάπτυξης αυτής περιλαμβάνει την ανάλυση των φορέων του δικαιώματος της απεργίας και των απαγορεύσεων που η συνταγματική διάταξη προβλέπει. Επίσης, παρουσιάζονται ορισμένες περιπτώσεις περιορισμού του δικαιώματος της απεργίας, ενώ στη συνέχεια παρατίθενται τα πιο συνηθισμένα είδη-μορφές της. Οριοθετείται η χρηστή άσκηση του δικαιώματος, ώστε μέσα από αυτή να γίνει κατανοητό, πότε η άσκησή του υπερβαίνει το επιτρεπτό και καθίσταται καταχρηστική. Ακόμα, γίνεται αναφορά στις συνέπειες της ασκήσεως του δικαιώματος της απεργίας, μεταξύ άλλων, ως προς το μισθό και τα ασφαλιστικά ζητήματα που αφορούν τους εργαζομένους. Επιχειρείται, επίσης, μια ιστορική αναδρομή στις πρώτες απεργιακές κινητοποιήσεις της νεότερης Ελλάδας, που οδήγησαν στην διαμόρφωση ενός μαχόμενου προλεταριάτου με πολλούς αγώνες για την προάσπισή των συμφερόντων του στο ενεργητικό του. Τέλος, παρουσιάζεται η έννοια της ανταπεργίας, ως εργοδοτικού αγωνιστικού μέσου.

Ορισμός της έννοιας της απεργίας

Με βάση την ελληνική νομοθεσία, μπορεί να γίνει λόγος για απεργία ως πολεμικό μέσο του εργασιακού αγώνα, μόνο όταν οι μετέχοντες σε αυτή έχουν την ιδιότητα του μισθωτού, δηλαδή συνδέονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας με κάποιον εργοδότη.¹

Συγκεκριμένα, απεργία είναι η συλλογική αποχή των μισθωτών από την εργασία, την οποία αποφασίζουν και κηρύσσουν οι νόμιμες συνδικαλιστικές οργανώσεις τους. Σκοπός της απεργίας είναι η διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών, εργασιακών (Σ23§2), συνδικαλιστικών και ασφαλιστικών γενικά συμφερόντων των μισθωτών. Η απεργία αποτελεί εκδήλωση αλληλεγγύης για τους ίδιους σκοπούς, όπως και ως εκδήλωση αλληλεγγύης για τους ίδιους σκοπούς μισθωτών επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων, εξαρτώμενων από πολυεθνικές εταιρίες προς εργαζόμενους σε επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις ή και στην έδρα της ίδιας πολυεθνικής εταιρίας, εφόσον η έκβαση της απεργίας των τελευταίων θα έχει άμεσες επιπτώσεις στα οικονομικά ή στα εργασιακά συμφέροντά τους (άρθρο 19§1 ν. 1264/1982).²

Υπό διαφορετική διατύπωση, η απεργία ως μέσο του εργασιακού αγώνα συνίσταται στην προσχεδιασμένη πρόσκαιρη συλλογική αποχή μισθωτών από την εργασία τους, αποσκοπώντας στην άσκηση πίεσης κατά κανόνα στον εργοδότη, και με τη βούληση της επανάληψης της παροχής εργασίας μετά τη λήξη της απεργίας.³

Εκτός, όμως, από τον εργασιακό αγώνα, την συλλογική αντιπαράθεση εκμισθωτών και μισθωτών εργασίας, η οποία απασχολεί αποκλειστικά το συλλογικό εργατικό δίκαιο, στην πρακτική, συνήθως, ως απεργία καλείται και οποιαδήποτε με αγωνιστικό σκοπό συλλογική αποχή από επαγγελματίες ή από άλλες δραστηριότητες, όπως η αναστολή των εργασιών των φαρμακείων, επίσης και ποικιλία δυναμικών κινητοποιήσεων διαμαρτυρομένων, όπως η μη αγορά από τους καταναλωτές ανατιμημένων προϊόντων, ακόμη και η «απεργία πείνας», η άρνηση, δηλαδή, από ένα άτομο να τραφεί ως ένδειξη διαμαρτυρίας για αγωνιστικό σκοπό.

Επομένως, και σύμφωνα με τους παραπάνω ορισμούς, τα στοιχεία που συνθέτουν την απεργία είναι τα εξής:

α. Αποχή από την εργασία

Πρόκειται για την προσχεδιασμένη προσωρινή απόχη από την εργασία, είτε με την μορφή της μη προσέλευσης σε αυτή, είτε, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, με την μορφή της μη εκπλήρωσης υποχρεώσεων που απορρέουν από τις ατομικές σχέσεις εργασίας. Η άρνηση παροχής εργασίας δεν εκφράζει βούληση των μισθωτών να καταγγείλουν τις συμβάσεις εργασίας τους, να αποχωρήσουν ή να παραιτηθούν. Οι ατομικές συμβάσεις εργασίας ισχύουν κανονικά.

Όταν η απεργία είναι νόμιμη, η μη εκπλήρωση υποχρεώσεων που απορρέουν από τις ατομικές σχέσεις εργασίας δεν επισύρει τις συνέπειες της παράβασης αυτής, καθώς η απόχη αποτελεί νόμιμη άσκηση δικαιώματος. Στην αντίθετη, όμως, περίπτωση που η απεργία είναι παράνομη, η αποχή λογίζεται σαν αυθαίρετη απουσία και επέρχονται οι αντίστοιχες κυρώσεις.

¹ Ληξουριώτης, Το δικαίωμα της απεργίας ΕΕργΔ 45.753

² Αλ. Καρακατσάνης, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, σελ. 413

³ Δ. Ιασ. Παπασταύρου, Απεργία-Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο και σελ. 64 επ., Δημ. Γ. Κυρίτης, Ο χαρακτηρισμός της απεργίας ως νόμιμου ή παράνομου, σελ. 27

β. Συλλογική αποχή

Η απεργία αποτελεί θεσμό του συλλογικού εργατικού δικαίου για την επιδίωξη συλλογικών συμφερόντων των εργαζόμενων. Το στοιχείο της συλλογικότητας είναι εκείνο που επέτρεψε στην απεργία να γίνει παραδεκτή από το δίκαιο. Αν και δεν αναφέρεται ρητά στο Σ23, ούτε στον ν.1246, θεωρείται ομόφωνα ως δεδομένο και αυτονόητο συστατικό στοιχείο της απεργίας. Αυτό συνάγεται άμεσα από την συνταγματική ανάθεση του απεργιακού δικαιώματος στις συνδικαλιστικές οργανώσεις για την προάσπιση των συλλογικών συμφερόντων των μισθωτών.

Η συλλογικότητα δεν σχετίζεται με τον αριθμό των συμμετεχόντων στην απεργία, ούτε με την εκτέλεση της απεργίας⁴. Πρόκειται για μεταγενέστερα πραγματικά περιστατικά που σχετίζονται με την επιτυχία ή μη της απεργίας. Επομένως, συλλογικότητα υπάρχει και όταν για την εξυπηρέτηση συλλογικών συμφερόντων απέχει από την εργασία μικρός αριθμός μισθωτών ή όταν η παροχή ελαττωμένης εργασίας περιορίζεται σε ορισμένο βασικό τομέα της επιχείρησης ή της εκμετάλλευσης, η επιβράδυνση των εργασιών του οποίου καθιστά αδύνατη ή περιττή την εργασία των πολλών. Επίσης συλλογικότητα υπάρχει και όταν η απεργία δεν αφορά στα συμφέροντα του συνολικού προσωπικού της επιχείρησης ή όλων των μισθωτών που συμμετέχουν στην απεργία αλλά αρκεί και η προάσπιση συμφερόντων μικρότερης ομάδας του προσωπικού. Ακόμα και η αποχή από την εργασία ενός και μόνο μισθωτού θεωρείται νόμιμη, όταν η απεργία έχει κηρυχθεί από συνδικαλιστική οργάνωση για συλλογικές διεκδικήσεις. Ο μοναδικός ηλεκτρολόγος επιχείρησης, η οποία απασχολεί μεγάλο αριθμό μισθωτών, όταν η ομοιοεπαγγελματική του οργάνωση έχει κηρύξει νόμιμη απεργία, απέχει νόμιμα από την εργασία του.⁵

Αντίθετα, δεν νοείται συλλογικότητα και επομένως νόμιμη απεργία, όταν επιδιώκεται η ρύθμιση περισσότερων εξατομικευμένων περιπτώσεων που είναι διαφοροποιημένες από τα θεσπισμένα με ατομικές συμφωνίες ή η ικανοποίηση ατομικών αιτημάτων, όπως μισθολογική βελτίωση ή ανάκληση απολύσεων μεμονωμένων ατόμων⁶ ή ματαίωση της μετάθεσης ή απόσπασης μισθωτών⁷. Σε ατομικό επίπεδο ο μισθωτός δικαιούται να απέχει νόμιμα από την εργασία του βάσει της επισχέσεως εργασίας, όχι όμως για την επιδίωξη καλύτερων όρων εργασίας αλλά για την απαίτηση ληξιπρόθεσμης αξίωσης από τον εργοδότη, ο οποίος δεν την εκπληρώνει (ΑΚ 325επ.). Το απεργιακό αίτημα πρέπει να έχει γνήσιο συλλογικό χαρακτήρα και όχι απλώς συλλογική εμφάνιση. Υπό την έννοια αυτή, υπάρχει νόμιμο απεργιακό αίτημα, ακόμα και όταν το αντικείμενό του είναι ατομικές περιπτώσεις, που όμως στην πραγματικότητα αποσκοπούν στο να πλήξουν και να αποδυναμώσουν την συνδικαλιστική οργάνωση.

Το συλλογικό στοιχείο διαπερνά την έννοια του δικαιώματος της απεργίας, αν και το δικαίωμα αυτό απονέμεται σε κάθε εργαζόμενο ατομικά, για αυτό το λόγο αποκαλείται και «ατομική ελευθερία συλλογικής έκφρασης»⁸.

γ. Κήρυξη από συνδικαλιστικές οργανώσεις

Το Σύνταγμα στο άρθρο 23§2 ορίζει ότι το απεργιακό δικαίωμα ασκείται «από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις», με την νομική μορφή του

⁴ Γιάννης Ληξουριώτης, Ο σκοπός του δικαιώματος της απεργίας, σελ.51επ.

⁵ Δ.Ιασ.Παπασταύρου, Απεργία-Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, σελ.67

⁶ ΑΠ 744/01 ΔΕΝ 57.1230, ΕΑ 14410/88 ΔΕΝ46.1021, ΑΠ 244/80 ΔΕΝ 36.487, ΑΘ 598/83 ΕΕργΔ 42.306

⁷ ΜΠΘ 233/89 Αρμ.43.778

⁸ Sinay-Javillier, La grève, σελ.101

σωματείου, με νομική δηλαδή προσωπικότητα. Το δικαίωμα όμως της απεργίας μπορούν να το ασκήσουν και οι ενώσεις προσώπων, οι οποίες ιδρύονται σύμφωνα με το άρθρο 1§3 περίπτ. α', υποπερίπτ. γ' του ν.1264/1982(§56), και θεωρούνται πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Για να είναι νόμιμη μια απεργία από την άποψη της κήρυξης, πρέπει η γνωστοποίηση των αιτημάτων να έχει προηγηθεί, να έχει επακολουθήσει πραγματική προσφορά για διαπραγματεύσεις, οι οποίες να μην έχουν καταλήξει σε συμφωνία και στη συνέχεια η κήρυξη να έχει αποφασισθεί από την ικανή για την κήρυξη της συγκεκριμένης απεργίας συνδικαλιστική οργάνωση, μάλιστα, πιο συγκεκριμένα, από το νομίμως συγκληθέν, λειτουργικά αρμόδιο κατά νόμο για κήρυξη απεργίας, όργανο της συνδικαλιστικής αυτής οργάνωσης, με απόφαση του που να έχει ληφθεί νόμιμα⁹.

Εάν δεν υπάρχουν καταστατικές διατάξεις, οι οποίες να περιορίζουν την ικανότητα της οργάνωσης να αποφασίζει και να κηρύσσει απεργία, τότε:

α. Τα κλαδικά σωματεία μπορούν να αποφασίζουν και να κηρύσσουν απεργία για τον κλάδο που καλύπτουν και μόνο εντός της γεωγραφικής περιφέρειας που καλύπτουν ή εντός τμήματός της, όχι όμως σε μεμονωμένη επιχείρηση, εκτός αν συντρέχουν δύο συγκεκριμένες προϋποθέσεις που καθιστούν κάτι τέτοιο νόμιμο. Ακόμα και σε αυτή την περίπτωση όμως, αν στο μεταξύ συσταθεί επιχειρησιακό σωματείο η συνέχιση της απεργίας από το κλαδικό είναι παράνομη και έτσι η αρχικά νόμιμη απεργία εξελίσσεται σε παράνομη¹⁰.

β. Οι ομοιοεπαγγελματικές διεπιχειρησιακές πρωτοβάθμιες οργανώσεις μπορούν να αποφασίζουν και να κηρύσσουν «ομοιοεπαγγελματική» απεργία και μόνο, δηλαδή αποκλειστικά και μόνο για τους μισθωτούς του ειδικότερου επαγγέλματος που καλύπτουν και πάντως μόνο μέσα στη γεωγραφική περιφέρειά τους, όχι όμως σε μεμονωμένη επιχείρηση¹¹, εκτός αν συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις που καθιστούν κάτι τέτοιο νόμιμο. Ακόμα και σε αυτή την περίπτωση όμως, αν στο μεταξύ συσταθεί επιχειρησιακό σωματείο η συνέχιση της απεργίας από το ομοιοεπαγγελματικό διεπιχειρησιακό είναι παράνομη και έτσι η αρχικά νόμιμη απεργία εξελίσσεται σε παράνομη¹².

γ. Οι δευτεροβάθμιες οργανώσεις, που καλύπτουν μισθωτούς περισσότερων επιχειρήσεων και οι τριτοβάθμιες κλαδικές, ομοιοεπαγγελματικές ή τοπικές, μπορούν να αποφασίζουν και να κηρύσσουν γενικότερη απεργία, βέβαια μόνο μέσα στη γεωγραφική τους περιφέρεια ή σε τμήμα της, για το σύνολο ή για μέρος των επαγγελματιών, των κλάδων ή των επιχειρήσεων που καλύπτουν, όχι όμως σε μεμονωμένη επιχείρηση¹³. Μόνη εξαίρεση αποτελεί η επικουρική αρμοδιότητα ειδικά του αντιπροσωπευτικότερου κέντρου της περιοχής, το οποίο μπορεί να κηρύξει απεργία και σε μεμονωμένη επιχείρηση, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχει επιχειρησιακό σωματείο ή ένωση προσώπων, αλλά ούτε και κλαδικό ή κατά περίπτωση επαγγελματικό διεπιχειρησιακό σωματείο, που να έχουν ως μέλη τους, το πρώτο τους περισσότερους από τους μισθωτούς της επιχείρησης¹⁴ και το δεύτερο τους περισσότερους από τους απασχολούμενους στην επιχείρηση μισθωτούς του επαγγέλματος ή της ειδικότητας. Αν το εργατικό κέντρο κηρύξει απεργία σε

⁹ ΕΑ1597/1984 ΕΕργΔ 43.517, ΕΑ 8092/83 ΕΕργΔ 43.278, ΜΠΑ 605/83 ΔΕΝ 40.174, ΜΠΠειρ 716/85 ΕΕργΔ 44.490

¹⁰ ΜΠΘ 4084/82 ΔΕΝ 38.1064

¹¹ σελ.331 αρ.16, Λεβέντη, Εργατική Νομοθεσία, τ.Α'

¹² ΜΠΘ 4084/82 ΔΕΝ 38.1064

¹³ ΜΠΑ 1679/98 ΔΕΕ 1998.880, ΜΠΑ 1641/98 ΔΕΕ 1998.738, ΜΠΑ 2435/90 ΕΕργΔ49.840

¹⁴ ΕΘ 2044/86 ΔΕΝ 43.134

μεμονωμένη επιχείρηση χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτές ,τότε η απεργία είναι παράνομη.¹⁵

δ. Η Γ.Σ.Ε.Ε. και η Α.Δ.Ε.Δ.Υ. ,ως τριτοβάθμιες οργανώσεις πανελλαδικής έκτασης ,που καλύπτουν γενικά τους συνδεδεμένους με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου αντιστοίχως ,μπορούν να αποφασίζουν και να κηρύσσουν μόνο γενικές απεργίες ,εκτεινόμενες απαιρητήτως σε ολόκληρη τη χώρα και μόνο για γενικής φύσης εργασιακά ζητήματα ή διεκδικήσεις όλων γενικά των μισθωτών και όχι ορισμένων και μόνο κλάδων ,επαγγελμάτων ή ειδικοτήτων ¹⁶.

Ορισμένες δικαστικές αποφάσεις χωρίς να αντιμετωπίζουν ευθέως το ζήτημα αλλά κρίνοντας αναφορικά με το έννομο συμφέρον συνδικαλιστικών οργανώσεων για παρέμβαση σε δίκη ,επικαλούνται ως επιχείρημα ότι οι υπερκείμενες οργανώσεις μπορούν να κηρύξουν απεργία στη θέση υποκείμενων οργανώσεων ¹⁷. Προφανώς αυτό σημαίνει ότι οι υπερκείμενες οργανώσεις μπορούν να κηρύξουν γενικότερη απεργία στην οποία να μετάσχουν ελεύθερα και τα μέλη υποκείμενων οργανώσεων .Από την άλλη πλευρά τα σωματεία μέλη τους όπως δικαιούνται να αποφασίζουν τη συμμετοχή τους σε απεργία κηρυγμένη από άλλη οργάνωση ,έχουν και το δικαίωμα να αποφασίζουν τη μη συμμετοχή στην απεργία της υπερκείμενης οργάνωσης και να απαγορεύουν στα μέλη της τη συμμετοχή .Στις περιπτώσεις αυτές ενδέχεται να προκύψουν πειθαρχικές ευθύνες τόσο για την οργάνωση-μέλος όσο και για τα μέλη της οργάνωσης .

Κατά τη διάταξη του άρθρου 30§8 εδ.β του ν.1264 ,η απεργία μισθωτών της §1 του άρθρου 30¹⁸ κηρύσσεται πάντοτε από τη γενική συνέλευση των δευτεροβάθμιων και τριτοβάθμιων οργανώσεών τους

Η πρώτη περικοπή του άρθρου 20 §1 αφορά μόνο στα σωματεία .Για τις ενώσεις προσώπων υπάρχει ειδική ρύθμιση της τρίτης περικοπής του άρθρου 20§1 .Στις δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες οργανώσεις αφορά η δεύτερη περικοπή της ίδιας παραγράφου .

Όταν πρόκειται για σωματείο που δεν είναι ευρύτερης περιφέρειας ή πανελλαδικής έκτασης η απεργία κηρύσσεται απαιρητήτως με απόφαση της γενικής συνέλευσης και αυτό αποτελεί βασική προϋπόθεση που θέτει ο νόμος και η οποία δεν αναπληρώνεται από της άτυπη συναίνεση έστω και του συνόλου των μελών της συνδικαλιστικής οργάνωσης ¹⁹. Η ρύθμιση αυτή που απαιτεί απόφαση της γενικής συνέλευσης για την κήρυξη απεργίας είναι δημόσιας τάξης στοχεύει στη διασφάλιση του γενικού συμφέροντος και κατισχύει κάθε αντίθετης διάταξης του καταστατικού²⁰. Οποιαδήποτε διαφορετική μεθόδευση για κήρυξη απεργίας αποτελεί καταστρατήγηση του νόμου .

Κατ' εξαίρεση ,το διοικητικό συμβούλιο μπορεί με απόφαση του να κηρύξει στάσεις εργασίας²¹, ειδικά όμως ολιγόωρες και όχι περισσότερες από μία την ίδια ημέρα ή μέσα στην ίδια εβδομάδα ,εκτός αν η συνέλευση με απόφασής της ή το καταστατικό της οργάνωσης έχει αφαιρέσει από το διοικητικό συμβούλιο αυτή την εξουσία .Με τον περιορισμό αυτό ο νομοθέτης αποβλέπει στην πιο υπεύθυνη άσκηση του

¹⁵ ΕΑ 1597/84 ΕΕργΔ 43.517, ΜΠΘηβ. 43/83 ΕΕργΔ 42.423

¹⁶ Ληξουριώτη, σχόλιο στη ΜΠΑ 1679/98 ΔΕΕ 1998.882

¹⁷ ΕΑ 8092/83 ΕΕργΔ 43.278, ΕΘ 2014/86 ΕΕργΔ 45.898

¹⁸ δημόσιοι υπάλληλοι, το προσωπικό των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και γενικότερα του προσωπικού των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου

¹⁹ ΕΑ 2522/90 ΝοΒ 38.1345

²⁰ ΜΠΑ 1067/85 ΕΕργΔ 44.476, ΜΠΩ 557/85 ΕΕργΔ 44.730

²¹ την ικανότητα αυτή δεν έχει το με δικαστική απόφαση διορισμένο προσωρινό διοικητικό συμβούλιο

απεργιακού δικαιώματος και εμπιστεύεται περισσότερο την συνέλευση από το διοικητικό συμβούλιο .

δ. Βούληση για επάνοδο στην ομαλή εργασιακή σχέση.

Η απεργία, ως προσωρινή αποχή, προϋποθέτει βούληση για επανάληψη της ομαλής λειτουργίας της εργασιακής σχέσης. Γι' αυτό το λόγο και η άρνηση παροχής εργασίας, κατά την διάρκεια της απεργίας, δεν εκφράζει βούληση των μισθωτών να καταγγείλουν τις συμβάσεις εργασίας τους, να αποχωρήσουν ή να παραιτηθούν. Οι ατομικές συμβάσεις εργασίας ισχύουν κανονικά.

Η έλλειψη της βούλησης αυτής σημαίνει οριστική λύση της εργασιακής σχέσης, των συμβάσεων εργασίας και ακολούθως, εφόσον δεν υφίσταται εργασιακή σχέση, δεν μπορεί, αντικειμενικά, να γίνει λόγος για απεργία. Από την περίπτωση αυτή πρέπει να διακριθεί η προσπάθεια ανεύρεσης άλλης εργασίας κατά την διάρκεια της ομαλής λειτουργίας της εργασιακής σχέσης, γεγονός το οποίο από μόνο του δεν καταργεί την ατομική σχέση εργασίας, ούτε αναιρεί την έννοια του εργασιακού αγώνα, της απεργίας. Κάθε μισθωτός έχει δικαίωμα να επιθυμεί και να επιδιώκει την πρόοδο στην επαγγελματική του καριέρα και την βελτίωση των όρων εργασίας του και για τον λόγο αυτό να επιδιώκει, μεταξύ άλλων ενεργειών και στα πλαίσια της νομιμότητας, την ανεύρεση άλλης εργασίας.

Επίσης, διαφορετική περίπτωση αποτελεί η μαζική εγκατάλειψη της εργασίας χωρίς τη βούληση για επανάληψή της. Η μαζική, δηλαδή, καταγγελία από μισθωτούς των συμβάσεων εργασίας τους, όταν πραγματοποιείται με αγωνιστικό σκοπό, αποτελεί αγωνιστικό μέσο, διαφορετικό, όμως, από την απεργία.

στ. Η απεργία αποτελεί μέσο πίεσης για την ικανοποίηση διεκδικήσεων.

Για να είναι νοητή η απεργία πρέπει η συλλογική αποχή από την εργασία να γίνεται με σκοπό να πιέσει την άλλη πλευρά να ικανοποιήσει τα αιτήματα των απεργών. Αποχή για άλλους σκοπούς, όπως για διασκέδαση, για ξεκούραση ή για την πραγματοποίηση γενικής συνέλευσης, δεν αποτελεί μέσο πίεσης για την προάσπιση των εργασιακών συμφερόντων και επομένως πρόκειται για παραβίαση των ατομικών συμβάσεων εργασίας και όχι για απεργία.

Συνηθίζεται οι οργανώσεις, όταν αποβλέπουν σε κινητοποιήσεις για εορτασμούς, να προβάλουν κάποιο προσχηματικό διεκδικητικό αίτημα, για να εμφανίσουν την αποχή ως νόμιμη απεργία και να συγκαλύψουν με αυτό τον τρόπο το αληθινό αίτιό της.

Η ικανοποίηση των αιτημάτων των απεργών πρέπει να προέλθει από τον εργοδότη ή από τον σε κάθε περίπτωση υφιστάμενο την απεργιακή πίεση και όχι από την οργάνωση ή τους συμμετέχοντες στην απεργία. Η ικανοποίηση των διεκδικήσεων από την ίδια την οργάνωση που απεργεί ή από τους ίδιους τους συμμετέχοντες στην απεργία αποτελεί παραβίαση των ατομικών συμβάσεων εργασίας με συνέπεια την εκτέλεση ή την μη προσήκουσα εκτέλεση τους.

ε. Ο απεργιακός σκοπός-Επιδίωξη εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων

Σύμφωνα με το άρθρο 23§2 του Συντάγματος είναι η διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των μισθωτών. Το περιεχόμενο της έννοιας του απεργιακού σκοπού διευρύνθηκε με το άρθρο 19§1 του ν. 1264. Το άρθρο 19§1 ορίζει ότι στο σκοπό του απεργιακού δικαιώματος περιλαμβάνονται, πέρα από τα όσα ορίζει το Σ23§2, και η διαφύλαξη και προαγωγή των ασφαλιστικών και

συνδικαλιστικών συμφερόντων των μισθωτών, καθώς και την εκδήλωση αλληλεγγύης προς άλλους μισθωτούς.

Ο Νομοθέτης είχε την δυνατότητα να μην ορίσει στο Σύνταγμα τον απεργιακό σκοπό. Εφόσον, όμως, τον όρισε και μάλιστα με ρυθμιστική πληρότητα²² και χωρίς επιφύλαξη νόμου²³, η οποιαδήποτε επέμβαση του κοινού νομοθέτη, περιοριστική, επεκτατική ή κατά οποιοδήποτε τρόπο αλλοιώτικη της συνταγματικής διάταξης, απαγορεύεται. Το Σύνταγμα δεν έμεινε απλά στην κατοχύρωση του συνταγματικού δικαιώματος, αλλά προχώρησε και στον καθορισμό της συνταγματικά ανεκτής απεργίας μέσα από την οριοθέτηση του σκοπού της. Με τον τρόπο αυτό συγκεκριμενοποιήθηκε ο πυρήνας του δικαιώματος της απεργίας και τα όριά του, με αποτέλεσμα οποιαδήποτε προσπάθεια μεταβολής του, διεύρυνσης ή συρρίκνωσης του, να βρίσκεται εκτός της εξουσιοδότησης του κοινού νομοθέτη να ρυθμίζει την συνδικαλιστική ελευθερία και τα συναφή δικαιώματα.²⁴

Η δυνατότητα ενός απεργιακού φαινομένου να ανήκει, από την άποψη του σκοπού του, στις συνταγματικά ανεκτές και εγγυημένες απεργίες, καθορίζεται από τις επιδιώξεις-διεκδικήσεις του και από την διαπίστωση ότι αυτές βρίσκονται ή δεν βρίσκονται εντός του συνταγματικά προσδιορισμένου πλαισίου του απεργιακού σκοπού, που συνίσταται στην προαγωγή και διαφύλαξη των οικονομικών και εργασιακών συμφερόντων των μισθωτών.

Στην συνταγματική διάταξη του άρθρου 23§2 υπάρχει μια ατυχής διάκριση δύο κατηγοριών συμφερόντων, εργασιακών και οικονομικών.

Ως εργασιακά συμφέροντα ο συντακτικός νομοθέτης εννοεί τα συνδεδεμένα με την σχέση εξαρτημένης εργασίας. Αυτά καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα της διασφάλισης της απασχόλησης και της βελτίωσης των όρων εργασίας.

Ως οικονομικά, δεν εννοεί συμφέροντα άσχετα με τις εργασιακές σχέσεις, αλλά τις οικονομικές διεκδικήσεις των μισθωτών στο πλαίσιο πάντοτε της σχέσης εξαρτημένης εργασίας εργοδότη-μισθωτού²⁵, δηλαδή εργασιακά συμφέροντα για ζητήματα, των οποίων η ρύθμιση θα μπορούσε να γίνει με ατομική ή συλλογική σύμβαση εργασίας. Συμφέροντα άσχετα με την εργασιακή σχέση, όπως εκείνα που αφορούν στο μισθωτό ως φορολογούμενο, καταναλωτή, αποταμιευτή, βρίσκονται εκτός του συνταγματικά προσδιορισμένου απεργιακού σκοπού

Ωστόσο, η αξίωση ικανοποίησης των παραπάνω συμφερόντων δεν είναι απεριόριστη, καθώς οριοθετείται από τις γενικές ρήτρες της διάταξης ΑΚ 281 και αυτό γίνεται για την προστασία του εργοδότη λόγω του επιχειρηματικού κινδύνου που αυτός φέρει. Η ΑΚ 281 απαγορεύει την κατάχρηση δικαιώματος στο χώρο των ιδιωτικών έννομων σχέσεων και από τον έλεγχό της δεν διαφεύγει κανένα δικαίωμα.²⁶ Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής πρέπει να αγνοηθεί η συνταγματική κατοχύρωση της απεργίας, υπό την έννοια ότι τα κριτήρια του ΑΚ 281 πρέπει να εξειδικεύονται βάσει της διάταξης του 25§3 του Συντάγματος²⁷. Το άρθρο αυτό απαγορεύει την καταχρηστική άσκηση των τελούντων υπό την εγγύηση και προστασία του κράτους ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων για χάρη του γενικότερου κοινωνικού ή δημοσίου συμφέροντος²⁸, επενεργώντας στις σχέσεις των πολιτών με την αρχή της άμεσης ή έμμεσης τριτενέργειας.

²² Μάνεση, Συνταγματικό Δίκαιο, σελ. 153επ.

²³ Γ. Ληξουριώτη, Ο σκοπός του δικαιώματος της απεργίας, σελ. 8επ.

²⁴ Σ23§1

²⁵ Η καταχρηστική απεργία κατά το Σύνταγμα και το κοινό δίκαιο, Λεβέντη, ΝοΒ 32.236

²⁶ ΕΘ 1608/00 Αρμ 54.1116, ΕΘ 2806/99 Αρμ 53.1728

²⁷ ΕΑ 5799/01 ΔΕΕ 2001.1032, ΕΑ 8571/98 ΕΛΔ 40.1195, ΕΘ 3280/91 ΕΛΔ 33.1292

²⁸ ΑΠ Ολομ. 33/87 ΝοΒ 36.324, ΑΠ 788/86 ΝοΒ 36.329, σχόλιο Δωρή ΝοΒ 36.326επ.

Από τις διατάξεις αυτές, και λαμβάνοντας υπόψη και την υποχρέωση πίστης που διέπει τις εργασιακές σχέσεις, απορρέει η αρχή της έντιμης και κοινωνικά πρόσφορης ενάσκησης του απεργιακού δικαιώματος και γενικότερα της έντιμης και κοινωνικά πρόσφορης διεξαγωγής του εργασιακού αγώνα²⁹. Συνάμα από την αρχή της αναλογικότητας, που καθιερώνεται ρητά στο αναθεωρημένο Σ25§1, παρέχεται το μέτρο οριοθέτησης του εργασιακού αγώνα..

Το συνταγματικά προσδιορισμένο απεργιακό σκοπό δεν παραβιάζει η αναφορά του άρθρου 19§1 ν.1264 στα συνδικαλιστικά συμφέροντα, αφού αυτά ανήκουν στα εργασιακά γενικά συμφέροντα. Το δικαίωμα της απεργίας, ανεξάρτητα από την ανάδειξή του σε αυτοτελές ατομικό δικαίωμα των εργαζομένων, αποτελεί οπωσδήποτε ειδικότερη έκφραση της συλλογικής συνδικαλιστικής ελευθερίας και η άσκηση του συνιστά μια από τις βασικότερες συνδικαλιστικές δραστηριότητες³⁰.

Πρόβλημα, ωστόσο, προκαλεί η προσθήκη με το 19§1 του ν. 1264 της διαφύλαξης και προαγωγής των ασφαλιστικών συμφερόντων. Δεν τίθεται αμφιβολία ότι τα ασφαλιστικά συμφέροντα ανήκουν στον ευρύτερο κύκλο των εργασιακών και οικονομικών συμφερόντων του Σ23§2. Σύμφωνα, όμως, με το 22§5 του Συντάγματος η ρύθμιση της κύριας ή επικουρικής υποχρεωτικής ασφάλισης καθορίζεται κατά αποκλειστικότητα από το κράτος ή από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου³¹. Πρόκειται για σχέση δημοσίου δικαίου μεταξύ του κράτους ή του δημοσίου δικαίου ασφαλιστικού φορέα και του ασφαλισμένου. Μια απεργία, επομένως, με αιτήματα που ανάγονται στην υποχρεωτική ασφάλιση και μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο από την κρατική εξουσία και όχι από τον εργοδότη δεν μπορεί παρά να έχει καθαρά πολιτικό χαρακτήρα, να αποτελεί δηλαδή πολιτική απεργία³², η οποία δεν νομιμοποιείται από το σύνταγμα και μόνο ως βραχύχρονη απεργία διαμαρτυρίας μπορεί να γίνει ανεκτή. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, στα ασφαλιστικά ζητήματα που μπορούν να ρυθμιστούν με συλλογική σύμβαση ή με διαιτητική απόφαση, δεν περιλαμβάνονται εκείνα της υποχρεωτικής ασφάλισης που ανήκει στο δημόσιο δίκαιο.

Αν, τώρα, το αίτημα των απεργών σχετίζεται με την ιδιωτική ασφάλιση, τότε σύμφωνα με την ορθή ερμηνεία του συντάγματος η απεργία ως προς το αίτημά της αυτό, και εάν άλλοι λόγοι δεν το καθιστούν παράνομο³³, είναι νόμιμη.

Τέλος, στο άρθρο 19§1 του ν. 1264 ορίζεται ως απεργιακός σκοπός και η εκδήλωση αλληλεγγύης για οικονομικά, εργασιακά, συνδικαλιστικά και ασφαλιστικά συμφέροντα των εργαζομένων. Η απεργία ως εκδήλωση αλληλεγγύης διακρίνεται σε εξωτερικής και εσωτερικής. Ως εκδήλωση εσωτερικής αλληλεγγύης καλείται η απεργία που γίνεται με σκοπό να υποστηρίξει μια άλλη απεργία που έχει κηρυχθεί από διαφορετική συνδικαλιστική οργάνωση κατά του ίδιου, όμως, εργοδότη. Ως εξωτερικής αλληλεγγύης καλείται η απεργία εκείνη που διοργανώνεται για να υποστηρίξει μια άλλη απεργία που έχει κηρυχθεί από άλλη συνδικαλιστική οργάνωση και εναντίον διαφορετικού εργοδότη.

Απεργία, η οποία γίνεται για να εμποδίσει απολύσεις ή για να διαμαρτυρηθεί για ήδη τελεσμένες απολύσεις που θίγουν το συλλογικό συμφέρον, θεωρείται παράνομη, αν οι απολύσεις έγιναν εξαιτίας επιχειρηματικών, οικονομικοτεχνικών, λόγων και σχετίζονται με τον επιχειρηματικό κίνδυνο που φέρει ο επιχειρηματίας-εργοδότης.

²⁹ Η καταχρηστική απεργία κατά το Σύνταγμα και το κοινό δίκαιο, Λεβέντη, ΝοΒ 32.236

³⁰ Γ. Ληξουριώτης, Ο σκοπός του δικαιώματός της απεργίας, σελ.88

³¹ ΣτΕ Ολομ. 5024/87 ΕΕργΔ 47.220, ΣτΕ 139-148/87 ΕΕργΔ 46.509

³² ΜΠΑ 3011/90 ΔΕΝ 46.1027

³³ παράνομο εξαιτίας περιορισμών στην ιδιωτική ασφάλιση που θέτουν οι ν. 1902/90, 1976/91, 2084/92

Συγκεκριμένα, απεργία, με σκοπό να αποτρέψει επικείμενες απολύσεις θεωρείται παράνομη, αν οι απολύσεις έγιναν εξαιτίας λόγων επιχειρηματικών³⁴, επειδή μια τέτοια απεργία, κατά μια άποψη, έρχεται σε σύγκρουση με τον πυρήνα του εργοδοτικού διευθυντικού δικαιώματος, όπως προκύπτει από το ΑΚ 652. Η αντίθετη άποψη που κρίνει νόμιμη την απεργία για επικείμενες ή τελεσθείσες απολύσεις δεν λαμβάνει υπ' όψη της περιπτώσεις όπου υπάρχουν προβλήματα στην επιχείρηση³⁵ ή εκμετάλλευση³⁶ και τα οποία ενδεχομένως να έχουν αρνητικό αντίκτυπο για περισσότερους εργαζόμενους. Τα παραπάνω ισχύουν και για τις απεργίες που αποσκοπούν στην ανάκληση απολύσεων. Εφόσον όμως με τις απεργίες αυτές αμφισβητείται η νομιμότητα των απολύσεων, μιλάμε δηλαδή για επίλυση νομικών διαφορών, οι απεργίες αυτές θεωρούνται παράνομες.

Η απεργία, όμως, ως μέσο αντιστάσεως εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να καταλύσει το Σύνταγμα, την εθνική κυριαρχία, την εθνική ανεξαρτησία δεν υπόκειται στους όρους της προστατευόμενης από το Σ23§2 απεργίας, αλλά από το άρθρο 120§4 του Συντάγματος που ορίζει ως δικαίωμα και υποχρέωση των Ελλήνων την αντίσταση με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία. Γενικότερα, κάθε κινητοποίηση που πραγματοποιείται για την άσκηση πίεσης στην κρατική εξουσία ή στον εργοδότη για εξωεργασιακά θέματα, παρά το κοινωνικό επιβεβλημένο της, είναι ξένη προς το εργατικό δίκαιο και δεν μπορεί να θεωρηθεί εργατικός αγώνας.

Απεργιακό σκοπό δεν μπορούν να αποτελούν η επίλυση διαφορών με βάση το υφιστάμενο δίκαιο. Κάτι τέτοιο είναι αποκλειστική αρμοδιότητα της δικαστικής εξουσίας³⁷. Διαφορές σχετικές με την ερμηνεία νόμου ή σύμβασης, με τις τυχόν υποχρεώσεις ή δικαιώματα εργοδότη και εργαζομένων που πηγάζουν από νόμο ή σύμβαση, αν αποτελέσουν απεργιακό σκοπό, θα προσκρούουν σε θεμελιώδεις συνταγματικές διατάξεις (Σ26§3, 87§1). Όταν όμως για την σε ευρεία έκταση παράνομη συμπεριφορά του εργοδότη και την παράλειψη από μέρους του ικανοποίησης των νόμιμων αξιώσεων των μισθωτών δεν μπορεί να ασκηθεί αγωγή ή προβλέπονται μόνο διοικητικές ή ποινικές κυρώσεις, τότε η απεργία είναι νόμιμη.

Απεργιακό σκοπό δεν μπορεί επίσης να αποτελέσει η ικανοποίηση ληξιπρόθεσμης αξίωσης, καθώς αποτελεί νομική διαφορά επιλύσιμη στα δικαστήρια και επιπλέον προσφορότερη για την ικανοποίησή της είναι η επίσχεση εργασίας³⁸

³⁴ ΜΠΑ 1428/01ΕΕργΔ 60.668

³⁵ επιχείρηση: οργάνωση κεφαλαίου και εργασίας προς επιδίωξη κέρδους την εξυπηρέτηση του οποίου επιδιώκει να επιτύχει με την οργάνωση μιας ή περισσότερων εκμεταλλεύσεων. Φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων είναι η επιχείρηση, η οποία λαμβάνει τις αποφάσεις που αφορούν στην εκμετάλλευση, στη σύσταση, στη λειτουργία και την επέκτασή της. σελ. 54 επ., Παπασταύρου, Απεργία-Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο

³⁶ εκμετάλλευση: οργανική ενότητα στο πλαίσιο της οποίας ο εργοδότης με την χρησιμοποίηση διαφόρων μέσων και την εργασία των μισθωτών, επιδιώκει με τρόπο διαρκή τεχνικούς, παραγωγικούς ή και επιστημονικούς σκοπούς. Λειτουργεί στους κόλπους της επιχείρησης χωρίς οικονομική αυτονομία, αλλά με δική της υπόσταση, με την έννοια ότι μπορεί να υποστεί μεταβολές που, όμως, δεν θα επηρεάσουν την επιχείρηση. σελ. 54 επ., Παπασταύρου, Απεργία-Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο

³⁷ Σ94, Σ20§1, ΚΠολΔ1

³⁸ ΑΚ 325 επ., 353. Άρνηση παροχής εργασίας από τον μισθωτό με ρητή δήλωση προς τον εργοδότη του αιτήματος για ικανοποίηση ληξιπρόθεσμων αξιώσεων. Μέχρις ότου αυτές εκπληρωθούν και καθ' όλη την διάρκεια της επίσχεσης εργασίας, ο εργοδότης οφείλει το μισθό που αντιστοιχεί στο διανυθέν διάστημα, καθώς βρίσκεται σε υπερημερία.

Συνταγματική κατοχύρωση-Η απεργία είναι δικαίωμα³⁹

Το δικαίωμα της απεργίας ανήκει στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, αποτελεί κοινωνική ελευθερία, διασκευασμένη συνταγματικά σε ατομικό δικαίωμα του συνδικαλιστικού όμως κύκλου. Κατοχυρώνεται εμμέσως ήδη στο άρθρο 23§1 του Συντάγματος, το οποίο διασφαλίζει την συνδικαλιστική ελευθερία και τον εργασιακό αγώνα, σημαντικότερο μέσο του οποίου αποτελεί η απεργία.

Ο συνταγματικός νομοθέτης προχωρά έπειτα στην ρητή κατοχύρωση της απεργίας ως δικαιώματος στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, Σ23. Με τον τρόπο αυτό δεν επιδιώκεται η επανάληψη της εγγύησης του ήδη κατοχυρωμένου στην παράγραφο 1 δικαιώματος της απεργίας, αλλά η εξειδίκευση της έννοιας της συνταγματικά ανεκτής απεργίας⁴⁰.

Κατοχυρώνεται για πρώτη φορά σε ελληνικό σύνταγμα το 1975, μετά από μακρόχρονους αγώνες και βαθιές αλλαγές στις νοοτροπίες. Αναφέρεται μόνο σε όσους τελούν σε σχέση εξαρτημένης εργασίας και αποτελεί το ισχυρότερο μέσο άσκησης πίεσης στον εργοδότη. Η «απεργία», επομένως, άλλων κατηγοριών πολιτών, όπως ελεύθερων επαγγελματιών ή φοιτητών δεν προστατεύονται από το Σ23§2.

Το Σύνταγμα αναγνωρίζει την απεργία ως συλλογικό αγωνιστικό μέσο μέσω (corpus) της αποχής μισθωτών από την εργασία τους ή της μερικής μη εκπλήρωσης υποχρεώσεων που απορρέουν από τις συμβάσεις εργασίας με σκοπό (animus) την άσκηση πίεσης για την ικανοποίηση οικονομικών και εργασιακών γενικά διεκδικήσεων και με τη βούληση της επανόδου στην υφιστάμενη εργασιακή σχέση. ορίζει ως αρμόδιο για την άσκηση του τις νόμιμα συνεστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις και θεμελιώνει το δικαίωμα των μισθωτών για συμμετοχή στην απεργία.

Το δικαίωμα της απεργίας είναι κατ' αρχήν συλλογικό, δηλαδή της συνδικαλιστικής οργάνωσης, και συνάμα όμως ατομικό, δηλαδή του κάθε εργαζομένου. Αυτό σημαίνει ότι το Σύνταγμα, από τη μια μεριά, επιφυλάσσει την άσκηση, την κήρυξη και την διεξαγωγή της απεργίας στις συνδικαλιστικές οργανώσεις και παράλληλα παρέχει σε κάθε εργαζόμενο το ατομικό δικαίωμα να συμμετάσχει στην απεργία, να απόσχει ή να αποχωρήσει από αυτή.

Πρόκειται για δύο διαφορετικά δικαιώματα: το λειτουργικής ή τεχνικής φύσεως δικαίωμα των οργανώσεων και το ουσιαστικό δικαίωμα των ατόμων για συμμετοχή στην απεργία. Και τα δύο υπάρχουν μέσα στον ίδιο χώρο, το καθένα όμως έχει άλλο περιεχόμενο και άλλο φορέα. Το δικαίωμα συμμετοχής του μισθωτού σε απεργία προκύπτει από το Σ23§1, όπου κατοχυρώνεται η συνδικαλιστική ελευθερία και τα συναφή με αυτή δικαιώματα και από το Σ5§1, όπου κατοχυρώνεται η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Σε δεύτερο και μόνο επίπεδο συνδέεται με το άρθρο 23§2 του Συντάγματος, καθώς για να συμμετάσχει ο μισθωτός στην απεργία, πρέπει να έχει προηγηθεί η κήρυξή της από την συνδικαλιστική οργάνωση⁴¹.

Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος της απεργίας συνεπάγεται την αδυναμία, ακόμα και τυπικού νόμου να περιορίσει ή να καταργήσει το δικαίωμα αυτό. Η νόμιμη απεργία δεν μπορεί να θεωρηθεί παράβαση της συμβατικής

³⁹ Στο άρθρο 28 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατοχυρώνει το δικαίωμα για εργαζόμενους και εργοδότες «να διαπραγματευθούν και να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις στα ενδεδειγμένα επίπεδα, καθώς και να προσφεύγουν, σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων, σε συλλογικές δράσεις για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους, συμπεριλαμβανομένης της απεργίας».

⁴⁰ Δ.Ιασ.Παπασταύρου, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, σελ.29

⁴¹ Δ.Ιασ.Παπασταύρου, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, σελ.34επ.

υποχρέωσης για παροχή εργασίας ή καταγγελία της σύμβασης εργασίας, ούτε να θεμελιώσει αστική ποινική ή πειθαρχική ευθύνη του απεργού.

Το δικαίωμα της απεργίας ασκείται ελεύθερα, χωρίς να επιτρέπεται καμία κρατική, εργοδοτική ή άλλη άδεια ή πίεση. Αποτελεί δικαίωμα, πράγμα που σημαίνει ότι στην απεργία συμμετέχει όποιος μισθωτός το επιθυμεί, χωρίς να εξαναγκάζεται και χωρίς να υπάρχει κίνδυνος επιβολής πειθαρχικών κυρώσεων ή αποβολής από την από την συνδικαλιστική οργάνωση, σε περίπτωση μη συμμετοχής. Η μόνη υποχρέωση του μη συμμετέχοντα στην απεργία είναι κατά την διάρκεια της να προσέλθει κανονικά στην εργασία του.

Το δικαίωμα της απεργίας, όπως και της συνδικαλιστικής ελευθερίας έχουν τόσο οι έλληνες, όσο και οι αλλοδαποί μισθωτοί. Επομένως, και οι αλλοδαποί μπορούν να συμμετάσχουν σε απεργίες, χωρίς να υποστούν δυσμενείς συνέπειες, με σημαντικότερη την απέλαση.

Η επιφύλαξη του νόμου

Στην πρώτη παράγραφο του Σ23 ορίζεται ότι το «Κράτος λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα ... μέσα στα όρια του νόμου». Η επιφύλαξη του νόμου που προκύπτει από την παράγραφο αυτή, υποστηρίζεται και για το δικαίωμα της απεργίας. Επίσης, το δεύτερο εδάφιο της 2^{ης} παραγράφου του άρθρου 23 του Συντάγματος, θέτει σαφώς επιφύλαξη νόμου ως προς την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας των δημοσίων υπαλλήλων, των υπαλλήλων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, καθώς και του προσωπικού των κάθε μορφής επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας, που η λειτουργία τους έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου. Στην περίπτωση αυτή το δικαίωμα προσφυγής σε απεργία «υπόκειται στους συγκεκριμένους περιορισμούς του νόμου που το ρυθμίζει».

Ο νόμος 1264/1982 προβλέπει στα όρια του Συντάγματος το νομοθετικό πλαίσιο εντός του οποίου ασκείται το δικαίωμα της απεργίας. Επιτρέπει την απεργία αλληλεγγύης, επιβάλλει για την άσκηση του δικαιώματος απεργίας προειδοποίηση του εργοδότη ή της συνδικαλιστικής του οργάνωσης 24 τουλάχιστον ώρες πριν από την πραγματοποίησή της⁴², ορίζει ποιο συνδικαλιστικό όργανο κηρύσσει την απεργία, προβλέπει την υποχρέωση της συνδικαλιστικής οργάνωσης να φροντίσει κατά την διάρκεια της απεργίας να υπάρχει προσωπικό ασφαλείας για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων και την πρόληψη καταστροφών, απαγορεύει την πρόσληψη απεργοσπαστών και την ανταπεργία.

Ωστόσο, αμφισβητείται αν η φράση «μέσα στα όρια του νόμου» της πρώτης παραγράφου του άρθρου 23 αποτελεί αληθινή επιφύλαξη υπέρ ενός εκτελεστικού νόμου ή αν, αντίθετα, περιορίζει την αξία της σε μια υπόμνηση του αυτονόητου περιορισμού των ορίων της συνδικαλιστικής ελευθερίας στα πλαίσια της συνταγματικής τάξης.

Γενικότερα οι εκτελεστικοί νόμοι των διατάξεων του συντάγματος όπου κατοχυρώνονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες, δεν μπορούν να θίξουν ή να αλλοιώσουν το ουσιαστικό περιεχόμενο των ατομικών δικαιωμάτων, αλλά οφείλουν να περιορίζονται στη ρύθμιση του εν λόγω δικαιώματος με σκοπό το δικαίωμα αυτό να ενταχθεί πληρέστερα στο θετικό δίκαιο⁴³.

⁴² στον δημόσιο τομέα ή σε επιχειρήσεις ζωτικής σημασίας για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου η προειδοποίηση πρέπει να γίνει 4 ημέρες πριν την πραγματοποίησή της.

⁴³ Βλάχος, Κοινωνιολογία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σελ. 179

Φορείς του δικαιώματος της απεργίας

Φορείς του δικαιώματος αυτού είναι οι εργαζόμενοι και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, υπό την έννοια ότι απεργεί τόσο η συνδικαλιστική οργάνωση, που κηρύσσει την απεργία, όσο και οι εργαζόμενοι που συμμετέχουν σε αυτή.

Απαγόρευση συμμετοχής σε απεργία

Εξαίρεση από τον κανόνα ότι η απεργία αποτελεί «δικαίωμα όλων των εργαζομένων» αποτελούν οι δικαστικοί λειτουργοί και οι ανήκοντες στα σώματα ασφαλείας.

Στους ανήκοντες στα σώματα ασφαλείας περιλαμβάνονται και οι πολιτικοί δημόσιοι υπάλληλοι των σωμάτων ασφαλείας, οι υπηρετούντες στο λιμενικό σώμα, τις ένοπλες δυνάμεις και την Πυροσβεστική Υπηρεσία⁴⁴. Ειδικότερα στους αστυνομικούς υπαλλήλους και στο προσωπικό της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών αναφέρονται τα άρθρα 30^α και 30β του ν. 1264, τα οποία αποκλείουν την εφαρμογή των άρθρων 19-22 του ίδιου νόμου και σημειώνουν ότι δεν επιτρέπεται η συμμετοχή σε απεργία των συνδικαλιστικών οργανώσεων και των μελών τους. Εντούτοις, το Δημόσιο συνηθίζει να θεωρεί μη «απαγορευμένες» τις απεργίες των πολιτικών υπαλλήλων των ενόπλων δυνάμεων⁴⁵.

Ένα ακόμη κείμενο που αναφέρεται στην κατοχύρωση της απεργίας είναι το Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα που συνάφθηκε στην Νέα Υόρκη στις 19.12.1966 υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε. και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 1632/1985. Συγκεκριμένα, το Διεθνές Σύμφωνο στο άρθρο 8§1δ) ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη «αναλαμβάνουν να εξασφαλίσουν ...δ) το δικαίωμα απεργίας που ασκείται σύμφωνα με τους νόμους της χώρας» και στην §2 του ίδιου άρθρου εισάγει την εξαίρεση ότι «το άρθρο αυτό δεν εμποδίζει να υποβάλλεται στους νόμιμους περιορισμούς η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών από μέλη των ενόπλων δυνάμεων, της αστυνομίας ή της διοικήσεως του κράτους». Η δυσαρμονία μεταξύ Συντάγματος και Συμφώνου εντοπίζεται, κατά μια άποψη, στην τελευταία κατηγορία που περιλαμβάνει η §2, δηλαδή στα μέλη της διοικήσεως του κράτους και η οποία θεωρείται ότι δεν περιλαμβάνει τους δικαστικούς λειτουργούς, με αποτέλεσμα να έρχεται σε αντίθεση με την συνταγματική αποστέρηση των δικαιωμάτων από αυτούς.

Με αυτή την «απαγόρευση» απεργίας το Σύνταγμα εννοεί ότι οι οργανώσεις των ήδη αναφερθέντων κατηγοριών δεν έχουν την εξουσία να προκαλούν προσωρινή αποχή από την εργασία, ενώ τα μέλη των οργανώσεων αυτών δεν έχουν δικαίωμα συμμετοχής στην απεργία. Τις απαγορεύσεις αυτές δεν μπορεί να άρει ο κοινός νομοθέτης και να παραχωρήσει δικαιώματα.

Η διάταξη αυτή αποβλέπει στην ομαλή και απρόσκοπτη λειτουργία της δικαιοσύνης, των σωμάτων ασφαλείας και των ενόπλων δυνάμεων. Η χρήση όμως του ρήματος «απαγορεύεται» κρίνεται ατυχής και απόρροια καταστάσεων και νοοτροπιών που τώρα έχουν εκλείψει. Στη θέση του επομένως θα μπορούσε να υπάρξει μια λέξη με όχι τόσο αρνητικό περιεχόμενο, όπως «δεν παρέχεται» ή «δεν αναγνωρίζεται».

Επίσης, ζήτημα υπάρχει ως προς το αν τα διευθυντικά στελέχη μπορούν να συμμετέχουν σε συνδικαλιστικές οργανώσεις ή να απεργούν. Πρόκειται για πρόσωπα που κατέχουν θέση εποπτείας ή διεύθυνσης ή εμπιστοσύνης, κατά την έννοια του εδ.α του άρθρου 2 της Διεθνούς Συμβάσεως της Ουάσινγκτον. Αποτελούν δηλαδή τα διευθυντικά στελέχη ή τους διευθύνοντες υπαλλήλους που σύμφωνα με τη νομολογία εργάζονται σε μεγάλη επιχείρηση ή εκμετάλλευση, έχουν εξαιρετικά προσόντα

⁴⁴ ΑΠ 1097/88 ΕΕργΔ 48.831, ΝΣΚ(γνωμοδ.) 263/78 ΕΕργΔ 37.771

⁴⁵ Απόφαση επιτροπής του άρθρου 15 ν. 1264 Αθηνών 15/89 ΕΕργΔ 48.550

,εμπνέουν ιδιαίτερη εμπιστοσύνη στον εργοδότη αναλαμβάνοντας έτσι καθήκοντα διεύθυνσης της επιχείρησης ή σημαντικού τομέα της .Τα πρόσωπα αυτά αμείβονται με μισθό σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με τους λοιπούς υπαλλήλους και ασκούν έναντι αυτών πολλά από τα δικαιώματα του εργοδότη .Δεν μπορούν επομένως να εκληφθούν ως εργαζόμενοι κατά την έννοια του άρθρου 1 ν.1264 ή του ν.1876/1990 .Ούτε οι οργανώσεις τους είναι φορείς του απεργιακού δικαιώματος ,ούτε οι ίδιοι έχουν δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία .Η συμμετοχή τους σε απεργία κατά του εργοδότη που εκπροσωπούν και υποκαθιστούν συνιστά βαρύτατη παραβίαση της υποχρέωσης πίστης και γενικά των έναντι του εργοδότη ,που τους εμπιστεύθηκε ,βασικών υπόχρεωσών τους .⁴⁶

Περιορισμοί του δικαιώματος απεργίας

Το δικαίωμα απεργίας μπορεί να περιορίζεται από ειδικό νόμο για τους δημόσιους υπαλλήλους ,τους υπαλλήλους της τοπικής αυτοδιοίκησης ,των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και το προσωπικό των κάθε μορφής επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας ,που με τη λειτουργία τους εξυπηρετούν βασικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου .Τους περιορισμούς για τις τρεις πρώτες κατηγορίες περιέχει τα άρθρο 30§8 εδ.α του ν.1264/1982 .ενώ τα άρθρα 19§2 ,20§2 και 21 του ίδιου νόμου περιέχουν περιορισμός για το προσωπικό με σχέση ιδιωτικού δικαίου του δημοσίου ,των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ,των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και των επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας .

Άρση της προστασίας

Το δικαίωμα της απεργίας αίρεται ή περιορίζεται για ορισμένο χρόνο αν ανασταλεί σύμφωνα με το άρθρο 48 του συντάγματος η ισχύς του άρθρου 23 του συντάγματος,το οποίο το κατοχυρώνει .⁴⁷

Αυτό γίνεται με προεδρικό διάταγμα σε περιπτώσεις πολέμου ή επιστράτευσης λόγω εξωτερικών κινδύνων ή σοβαρής διαταραχής ή έκδηλης απειλής κατά της δημόσιας τάξης και της ασφάλειας του κράτους από εσωτερικούς κινδύνους .Ακόμα είναι δυνατόν με ειδικούς νόμους να επιταχθούν προσωπικές υπηρεσίες ,συνεπώς και μισθωτών που απεργούν σε εξαιρετικές περιπτώσεις ,όπως πολέμου ,επιστράτευσης ή θεομηνίας .

Δικαστική απαγόρευση απεργίας με ασφαλιστικά μέτρα απαγορεύεται (22§3 ν. 1264/82) .

Υποχρέωση εργασιακής ειρήνης

Ως υποχρέωση εργασιακής ειρήνης καλείται η παράλειψη της απειλής ή της έναρξης αγωνιστικής δράσης και η διενέργεια των κατάλληλων πράξεων για τον τερματισμό της υφιστάμενης ή την ματαίωση της έναρξης επικείμενης κινητοποίησης, καθώς και η άσκηση επιρροής για την πρόληψη κινητοποιήσεων.

Απεργία κατά παράβαση της υποχρέωσης ειρήνης από ισχύουσα συλλογική σύμβαση δεν επιτρέπεται .Τα αιτήματα της απεργίας δεν μπορεί να αναφέρονται σε θέματα ρυθμισμένα από συλλογική σύμβαση η οποία ισχύει στο χώρο του εργατικού αγώνα ή σε θέματα τα οποία σύμφωνα με συλλογική σύμβαση θα υπάγονται στην υποχρέωση ειρήνης .

⁴⁶ ΜΠΑ 1313/2002 αδημ.

⁴⁷ Στ.Γαρδίκας ,το δικαίωμα της απεργίας σε σχέση με το άρθρο 48του συντάγματος ΕΕργΔ 44.1985.745

Επίσης δεν επιτρέπεται να υπερφαλαγγισθεί συλλογική σύμβαση με απεργία για θέματα ,που καλύπτονται από την υποχρέωση ειρήνης ,για να επαναρρυθμιστούν με ατομικές συμβάσεις .

Ο παράνομος χαρακτήρας της απεργίας που προσβάλλει την υποχρέωση ειρήνης προκύπτει και από τη φύση της συλλογικής σύμβασης ,η οποία είναι μέσο για την επίλυση συλλογικών διαφορών.

Η υποχρέωση ειρήνης δεν είναι απαραίτητο να συμφωνείται αποκλειστικά και μόνο με συλλογική σύμβαση, αλλά μπορεί να συνομολογηθεί και με απλή συμφωνία μεταξύ συνδικαλιστικής οργάνωσης και εργοδότη, ακόμα και αν αυτός, επειδή απασχολεί λιγότερους από 50 υπαλλήλους δεν μπορεί κατά το άρθρο 6§1περ.β του ν.1876/90 να συμβάλλει συλλογικά .

Η ρήτρα ειρήνης ,για την οποία ο ν.1876/1990 δεν προβλέπει πανηγυρικό τύπο ούτε προϋποθέσεις ,μπορεί ν συμφωνηθεί και σιωπηρός ή να συνάγεται ερμηνευτικός .

Η συμφωνίες ειρήνης ,που συνάπτουν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν ενοχικό χαρακτήρα και επομένως δεσμεύουν μόνο τις συμβαλλόμενες οργανώσεις και όχι τα μέλη τους .Ομοίως και οι ρήτρες ειρήνης των συλλογικών συμβάσεων εργασίας δεσμεύουν μόνο τις οργανώσεις που συμβάλλονται και όχι τα μέλη τους .Όμως η συμμετοχή μισθωτού σε απεργία ,που πραγματοποιείται από συνδικαλιστική οργάνωση κατά παράβαση της υποχρέωσης για ειρήνη έχει τις συνέπειες της συμμετοχής σε παράνομη απεργία .Και αν ο μισθωτός μετάσχει σε απεργία κατά παραβίαση της ατομικής του συμφωνίας φέρει την ευθύνη της αντισυμβατικής συμπεριφοράς του ,αδιάφορα αν πρόκειται για νόμιμη παράνομη απεργία .

Συμφωνίες ή κίνητρα που περιορίζουν το δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία

Υποστηρίζεται ότι απαγορεύεται και είναι άκυρη κάθε συμφωνία με μεμονωμένο μισθωτό ,με αντικείμενο τον περιορισμό του δικαιώματός του για συμμετοχή σε απεργία .Όμως εφόσον ,κατά την κρατούσα σχεδόν ομόφωνη γνώμη ,οι συνδικαλιστικές οργανώσεις νομίμως αναλαμβάνουν υποχρέωση ειρήνης ,έτσι και οι περιοριστικές του δικαιώματος συμμετοχής σε απεργία συμφωνίες δεν απαγορεύονται ,όταν αφορούν σε εύλογο χρονικό διάστημα .

Κατά μία άποψη οι συμφωνίες αυτές είναι άκυρες επειδή αντίκεινται στα χρηστά ήθη ,δεσμεύοντας υπέρμετρα την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας ,την προσωπική ελευθερία και την αξιοπρέπεια του ανθρώπου .Όμως η αντίθεση προς τα χρηστά ήθη δεν είναι πάντοτε προκαταβολικά δεδομένη ,αλλά εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες .

Οι ατομικές αυτές συμφωνίες εμφανίζονται χρήσιμες ,ειδικά επειδή δεν είναι πρακτικά δυνατό να αναπληρωθούν με συνομολόγηση εργασιακής ειρήνης μεταξύ εργοδότη και συνδικαλιστικής οργάνωσης .Η ύπαρξη τέτοιας συμφωνίας δεν παρέχει τη δυνατότητα εξαναγκασμού του μισθωτή σε παροχή της οφειλόμενης εργασίας ,αφού κάθε αναγκαστική εργασία αποκλείεται .

Δικαστική απόφαση που περιορίζει το δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία .

Περιορισμός του δικαιώματος αυτού αποτελεί η πριν την άσκηση του οριοθέτησή του με δικαστική απόφαση .Η αναγνωριστική αγωγή θα έχει ως αίτημα τη διάγνωση της οριοθέτησης του απεργιακού δικαιώματος εν όψει των αντίστοιχων υποχρεώσεων της οργάνωσης που πρόκειται να το ασκήσει ,ακόμη και αν δεν έχει κηρυχθεί απεργία κατά την άσκηση ή την συζήτηση της σχετικής αγωγής ,καθώς όπως ορίζει το άρθρο 69ΚΠολΔ επιτρέπεται να ζητηθεί δικαστική προστασία και για μελλοντική έννομη σχέση εφόσον υπάρχει κίνδυνος από την αναβολή .

Επομένως ,το δικαστήριο μπορεί, υπό την απειλή των ποινών της διάταξης 947παρ.1ΚΠολΔ να υποχρεώσει σε παράληψη παράνομης απεργίας στο μέλλον .Οι διαφωνούντες αναφέρονται κυρίως στην καταχρηστικότητα και επικαλούνται ότι αυτή κρίνεται μόνο εκ των υστέρων εν όψει των ειδικών περιστάσεων .

Πολιτική επιστράτευση

Κατά διαστροφή του συνταγματικού προορισμού της που δεν είναι η χρήση της για κατάλυση του απεργιακού δικαιώματος ,η κρατική εξουσία συνηθίζει να την χρησιμοποιεί για τον τερματισμό απεργιών και για τον εξαναγκασμό των απεργών σε αναγκαστική εργασία .

Είναι θεμελιώδης κανόνας ότι οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται.Ο κανόνας όμως αυτός είναι απαραίτητο να κάμπτεται σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις και συγκεκριμένα σε αυτές που ορίζει το Σύνταγμα στο άρθρο 22§4 στο τελευταίο εδάφιο. Πρόκειται για εξαιρετικές περιπτώσεις επίταξης προσωπικών υπηρεσιών σε καταστάσεις κρίσεις με εξωτερικό εχθρό, θεομηνίας ή απειλής της δημόσιας υγείας.

Αν δεν συντρέχει κάποια από τις προϋποθέσεις που θέτει το Σύνταγμα, η με πολιτική επιστράτευση απαγόρευση της απεργίας, προσβάλλει την συνταγματική προστασία του απεργιακού δικαιώματος και τις αρχές της αυτονομίας και της κρατικής ουδετερότητας που επιβάλλουν στο κράτος να παραμένει αμέτοχο.

Ωστόσο είναι αρκετές οι περιπτώσεις πολιτικής επιστράτευσης απεργών, που δικαιολογήθηκαν με την επίκληση λόγων ευθέως αντίθετων με τις διεθνείς συμβάσεις⁴⁸ και το Σύνταγμα, όπως η παρακώλυση και η διατάραξη της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της χώρας ή λόγων αναληθών⁴⁹.Τέτοιες ενέργειες βρίσκουν «νομικό στήριγμα» στο προεδρικό διάταγμα 506/1974 που είχε εκδοθεί με βάση το ν. δ. 58/1968 και στο ν.δ. 17/1974 που αντικατέστησε τη μέχρι τότε ισχύουσα νομοθεσία.

Σύμφωνα με το διάταγμα αυτό πρέπει να προηγείται της πολιτικής επιστράτευσης η με πρωθυπουργική απόφαση κήρυξη πολιτικής κινητοποίησης.Έπειτα ακολουθεί άλλη πρωθυπουργική απόφαση, που εξουσιοδοτεί υπουργούς και νομάρχες για την διενέργεια πολιτικής επιστράτευσης⁵⁰.αν οι πολιτικά επιστρατευμένοι δεν ακολουθήσουν την απόφαση, τιμωρούνται με πρόσκαιρη κάθειρξη⁵¹, αλλά και αν ανταποκριθούν, δεν θα δικαιούνται μισθό για τις υπηρεσίες τους, αλλά αποζημίωση και υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις⁵².

Αναστολή του απεργιακού δικαιώματος

Το άρθρο 48 του Συντάγματος προβλέπει ότι ορισμένες διατάξεις μεταξύ των οποίων και οι 23,22§4 και 12§1-4, που κατοχυρώνουν το απεργιακό δικαίωμα, τη συνδικαλιστική ελευθερία και τα συναφή με αυτή δικαιώματα,το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και απαγορεύουν την αναγκαστική εργασία, μπορούν, ύστερα από πρόταση της κυβέρνησης, να ανασταλούν από την Βουλή, με απόφαση των 3/5 του συνολικού αριθμού των βουλευτών, μόνο σε περίπτωση πολέμου, επιστράτευσης λόγω εξωτερικών κινδύνων ή άμεσης απειλής της εθνικής ασφάλειας, καθώς και αν εκδηλωθεί ένοπλο κίνημα για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η

⁴⁸ ΕΣΔΑ, ΔΣΕ 29, ΔΣΕ 105

⁴⁹ Ε.Βενιζέλος, Προβλήματα συστηματικής ερμηνείας των άρθρων 22 παρ.3 και 23 παρ.2 του Συντάγματος, ΕΕργ45.728

⁵⁰ ν.δ. 17/1974 19§1 και 23§1

⁵¹ ν.δ. 17/1974 35§1 περ.β

⁵² ν.δ. 17/1974 23§4 και 34§1

σχετική απόφαση, όπως και κάθε παράτασή της, που γίνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των βουλευτών, έχουν διάρκεια κατά ανώτατο όριο 15 ημερών.

Βασικό φραγμό στην εξουσία αυτή του νομοθέτη να περιορίζει δικαιώματα θέτει το άρθρο 25§1 του Συντάγματος, όπως ισχύει μετά την αναθεώρηση του 2001. Κατά την διάταξη αυτή, το κράτος και τα όργανα του έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποκλειστική άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου στα οποία συγκαταλέγονται και τα δικαιώματα κήρυξης και συμμετοχής σε απεργία.

Τα είδη και οι μορφές της απεργίας

Η απεργία μπορεί να εμφανισθεί με διάφορες μορφές και είναι δυνατό κάθε μία από αυτές να εκτιμηθεί διαφορετικά ως προς τη νομιμότητά της, τα όρια της νόμιμης άσκησης του δικαιώματος απεργίας και οι συνέπειές του στις εργασιακές σχέσεις. Δεν είναι δυνατή η σύνταξη καταλόγου που να εξαντλεί τις κατηγορίες ή τις μορφές της απεργίας, γι' αυτό και στη συνέχεια αναφέρονται ενδεικτικά οι πιο διαδεδομένες..

Οι σημαντικότερες και πιο συνηθισμένες μορφές της απεργίας είναι οι παρακάτω:

Η επιθετική απεργία : καλείται επιθετική, καθώς με πρώτη αυτή ξεκινά ο εργατικός αγώνας, για να ακολουθήσουν στη συνέχεια και άλλες κηρύξεις απεργιών.

Η αμυντική απεργία : πρόκειται για την απεργία που απαντά σε συλλογικά αγωνιστικά μέτρα της εργοδοτικής πλευράς.

Η γενική απεργία : σε αυτή συμμετέχουν όλοι οι μισθωτοί της χώρας και κατά την διάρκεια της «παραλύει η χώρα», όπως συνηθίζουν να λένε οι δημοσιογράφοι για να περιγράψουν την κατάσταση που επικρατεί.

Η κλαδική απεργία : σε αυτή καλούνται να συμμετέχουν εργαζόμενοι ενός κλάδου εργασίας.

Η ολική απεργία : σε αντίθεση με την γενική απεργία, η ολική περιορίζεται στο χώρο, όπου κηρύσσεται, με συμμετοχή, όμως, όλων των μισθωτών

Η μερική απεργία : σε αυτή καλούνται να απεργήσουν ορισμένοι μόνο μισθωτοί του χώρου, όπου κηρύσσεται. Στη μερική όμως απεργία, όταν απεργούν μισθωτοί σε θέσεις-κλειδιά ή σε νευραλγικά σημεία της επιχείρησης, αδυνατεί συνήθως να λειτουργήσει ολόκληρη η επιχείρηση.

Η τοπική/περιφεριακή απεργία : πρόκειται για την απεργία που περιορίζεται σε συγκεκριμένο τόπο ή ευρύτερη περιφέρεια αντίστοιχα.

Απεργία που εκδηλώνεται σε ορισμένες μόνο επιχειρήσεις, κυρίως για λόγους στρατηγικής ή για την οικονομία δυνάμεων.

Η αδέσποτη ή αγρία απεργία : η για αγωνιστικό σκοπό ομαδική αποχή από την εργασία ή μη εκπλήρωση υποχρεώσεων που απορρέουν από τις ατομικές συμβάσεις εργασίας, όταν δεν έχει αποφασισθεί από νόμιμα συστημένη οργάνωση. Κατά την νομολογία η αδέσποτη ή αγρία απεργία θεωρείται παράνομη.

Η σωματειακή απεργία : πρόκειται για την νομίμως αποφασισμένη και κηρυγμένη από ορισμένο σωματείο απεργία.

Η στάση εργασίας : καλείται η προσωρινή συλλογική διακοπή της εργασίας χωρίς εγκατάλειψη του χώρου εργασίας⁵³.

Η λευκή απεργία : σε αντίθεση με τις κανονικές απεργίες, στις οποίες οι εργαζόμενοι απέχουν από την εργασία και τους τόπους της, η λευκή απεργία είναι η

⁵³ Το Μον. Πρωτοδικείο Πειραιά εξομοιώνει τις στάσεις εργασίας με την απεργία με την 3109/1983, ΤοΣ 1984, 220(222).

προγραμματισμένη από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις επιβράδυνση του ρυθμού εργασίας ή η απλή παρουσία στους τόπους εργασίας ή η σχολαστική επιμέλεια και τήρηση των κανονισμών στη διεκπεραίωση της εργασίας με συνέπειες μειωτικές του ρυθμού αποδόσεώς της⁵⁴.

Απεργία αλληλεγγύης : στο άρθρο 19§1του ν. 1264 ορίζεται ως απεργιακός σκοπός και η εκδήλωση αλληλεγγύης για οικονομικά, εργασιακά, συνδικαλιστικά και ασφαλιστικά συμφέροντα των εργαζομένων. Η απεργία ως εκδήλωση αλληλεγγύης διακρίνεται σε εξωτερικής και εσωτερικής. Ως εκδήλωση εσωτερικής αλληλεγγύης καλείται η απεργία που γίνεται με σκοπό να υποστηρίξει μια άλλη απεργία που έχει κηρυχθεί από διαφορετική συνδικαλιστική οργάνωση κατά του ίδιου, όμως, εργοδότη. Ως εξωτερικής αλληλεγγύης καλείται η απεργία εκείνη που διοργανώνεται για να υποστηρίξει μια άλλη απεργία που έχει κηρυχθεί από άλλη συνδικαλιστική οργάνωση και εναντίον διαφορετικού εργοδότη.

Βασικό χαρακτηριστικό της απεργίας εξωτερικής αλληλεγγύης είναι ότι η δυνατότητα ικανοποίησης των απεργιακών αιτημάτων δεν εξαρτάται από τον πληττόμενο εργοδότη, αλλά από τρίτο. Επομένως η απεργία αυτή μπορεί να είναι νόμιμη μόνο ως βραχύχρονη απεργία διαμαρτυρίας.

Σε κάθε περίπτωση για να επιτραπεί η απεργία αλληλεγγύης πρέπει η υποστηριζόμενη απεργία να είναι νόμιμη και να διαρκεί περισσότερο από την βοηθητική-απεργία αλληλεγγύης, ενώ μεταξύ των εργαζομένων των δυο απεργιών πρέπει να υπάρχει κοινός εργοδότης ή εξάρτηση ή στενή οικονομική σχέση μεταξύ των πληττόμενων εργοδοτών.

Η πολιτική απεργία : πρόκειται για την απεργία, στην οποία η ικανοποίηση των απεργιακών αιτημάτων δεν εξαρτάται από τον εργοδότη, αλλά από την κρατική εξουσία. Πέρα από τον αν είναι ή όχι συνταγματικά ανεκτή, είναι καταρχήν καταχρηστική για τον λόγο ότι ο υφιστάμενος την πίεση εργοδότης δεν έχει την εξουσία να ικανοποιήσει τα αιτήματά της.

Ως σκοπός μιας πολιτικής απεργίας μπορεί να είναι η υποστήριξη πολιτικής παράταξης ή πολιτικής ιδεολογίας ή πολιτικών θέσεων, η μεταβολή της γενικής κυβερνητικής πολιτικής ή η αντίσταση εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να καταλύσει το Σύνταγμα, την εθνική κυριαρχία, την εθνική ανεξαρτησία⁵⁵.

Η προειδοποιητική απεργία : είναι η απεργία που πραγματοποιείται κατά των στάδια των διαπραγματεύσεων ή και πριν από την έναρξή τους και αποβλέπει στην επίδειξη δύναμης και στη διατύπωση απειλής ευρύτερης ή με μεγαλύτερη διάρκεια κινητοποίησης, Έχει ως στόχο την κάμψη του εργοδότη κατά τις διαπραγματεύσεις και είναι παράνομη, γιατί είναι πρόωρη και, επομένως, αντίκειται στην αρχή του έσχατου μέσου, που απορρέει από την αρχή της αναλογικότητας.

Η κυκλική ή περιστροφική απεργία : ακινητοποιεί ολόκληρη την επιχείρηση με την μέθοδο της αποχής από την εργασία εναλλασσόμενων ομάδων μικρού αριθμού μισθωτών, που κατέχουν θέσεις-κλειδιά. Είναι καταρχήν νόμιμη, αν και εφόσον δεν πάσχει από άλλη αιτία.

Η απεργία με κατάληψη των χώρων εργασίας : κατά μία άποψη, θεωρείται ότι αποτελεί δικαίωμα των απεργών και προβάλλει ως επιχειρήματα υπέρ της κατάληψης, ως νόμιμου αγωνιστικού μέσου, την κατάργηση με το άρθρο 10§1 του ν. 2224/1994, του άρθρου 6 ν. 1915/1990, το πρώτο εδάφιο του οποίου ανέφερε μεταξύ άλλων ότι «η κατάληψη από τον μισθωτό του χώρου εργασίας...αποτελεί λόγο καταγγελίας της

⁵⁴ ΜΠΑΘ. 920/83, ΤοΣ 1983,689

⁵⁵ δεν υπόκειται στους όρους της προστατευόμενης από το Σ23§2 απεργίας, αλλά από το άρθρο 120§4 του Συντάγματος που ορίζει ως δικαίωμα και υποχρέωση των Ελλήνων την αντίσταση με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία.

σχέσεως εργασίας». Όμως, η κατάληψη έρχεται σε αντίθεση προς βασικές συνταγματικές διατάξεις, ενώ αποτελεί και αξιόποινη πράξη, προβλεπόμενη και τιμωρούμενη από τον Ποινικό Κώδικα.⁵⁶

Όρια χρηστής άσκησης του δικαιώματος

Η άσκηση του απεργιακού δικαιώματος των συνδικαλιστικών οργανώσεων των μισθωτών περιορίζεται από τις ρήτρες της διάταξης ΑΚ 281, που απαγορεύει την κατάχρηση δικαιώματος στο χώρο των ιδιωτικών έννομων σχέσεων. Κατά την εφαρμογή του άρθρου ΑΚ 281 πρέπει να αγνοείται η συνταγματική κατοχύρωση του απεργιακού δικαιώματος και τα κριτήρια του ΑΚ 281 να εξειδικεύονται με κατευθυντήρια οδηγία το Σ25§3, που απαγορεύει την καταχρηστική άσκηση των τελούντων υπό την εγγύηση και την προστασία του κράτους ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων .

Κατά την νομολογία, όταν η άσκηση του απεργιακού δικαιώματος υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος, η απεργία, ως προϊόν του καταχρηστικά ασκούμενου δικαιώματος, είναι καταχρηστική⁵⁷.

Κατά τη νομολογία, πότε η άσκηση του απεργιακού δικαιώματος υπερβαίνει τα όρια που θέτει η διάταξη ΑΚ281, είναι ζήτημα πραγματικό, που εξαρτάται κάθε φορά από τις ειδικότερες επιδιώξεις της απεργίας, τα κίνητρα, τα αιτήματα, την επιλογή του χρόνου εξαγγελίας και πραγματοποίησης της απεργίας⁵⁸, την επιλογή της μορφής και της απεργιακής τακτικής, από την στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων απεργών, εργοδότη και κοινωνικού συνόλου, το μέγεθος της ζημίας που προκαλείται, την σύγκρουση των συμφερόντων των απεργών προς τον εργοδότη⁵⁹ και το γενικότερο κοινωνικό συμφέρον, τη ζημία εργοδότη και κοινωνικού συνόλου, το σύνδεσμο της απεργίας με παράνομες πράξεις, τους στόχους, τις συνθήκες και τις ειδικότερες περιστάσεις της συγκεκριμένης απεργίας.

Συνέπειες της απεργίας

Η συμμετοχή μισθωτού σε νόμιμη απεργία έχει ως συνακόλουθο την αναστολή λειτουργίας της ατομικής σχέσης εργασίας. Αντίθετα η συμμετοχή σε παράνομη απεργία αποτελεί, ουσιαστικά, παραβίαση της ατομικής σύμβασης εργασίας και έχει τις ίδιες συνέπειες.

Ο εργοδότης απαλλάσσεται από την παροχή μισθού, όταν ο εργαζόμενος δεν εκπληρώνει την οφειλόμενη εργασία, όπως αυτή προκύπτει από την σύμβαση εργασίας, λόγω της συμμετοχής του σε απεργία, ανεξαρτήτως του αν αυτή είναι νόμιμη ή παράνομη. Κάτι τέτοιο είναι εύλογο, αν λάβει κανείς υπ'όψη, ότι η σύμβαση εργασίας είναι αμοτεροβαρής και εφόσον δεν παρέχεται εργασία, ο εργοδότης, με την ένσταση της μη εκπλήρωσης της σύμβασης(ΑΚ 374), απαλλάσσεται από την υποχρέωση καταβολής του ανταλλάγματος της εργασίας, δηλαδή, του μισθού.

Όταν η απεργία έχει την μορφή της στάσης εργασίας ή γενικότερα της περιοδικής αποχής, ο απεργός χάνει τις αποδοχές που αντιστοιχούν στο χρόνο της αποχής

⁵⁶ σχετικά ΠΚ334 ,189,330,331,333

⁵⁷ ΑΠ 908/1998 ΕΕργΔ 58.67, ΑΠ 1370/1986 ΔΕΝ 43.657, ΑΠ 1292/1983 ΝοΒ 32.1024

⁵⁸ ΕΘ 2805/1999 Αρμ. 53.1728

⁵⁹ ΕΑ 5799/2001 ΔΕΕ 2001.1032

του. Όταν η απεργία έχει την μορφή της ελαττωμένης παροχής ή της με βραδύτερο ρυθμό εργασίας, ο απεργός χάνει τις αποδοχές που αντιστοιχούν στην εργασία που δεν παρασχέθηκε. Για κάθε εργάσιμη ημέρα συμμετοχής σε απεργία εργαζόμενου που εισπράττει μηνιαίο μισθό, δεν του οφείλεται το 1/20 ή το 1/25 του μισθού του, ανάλογα αν απασχολείται υπό καθεστώς πενθήμερης ή εξαήμερης εβδομαδιαίας εργασίας⁶⁰.

Κατά το άρθρο 30§7 του ν.1264, στους δημόσιους υπαλλήλους δεν καταβάλλονται οι αποδοχές του χρόνου απεργίας.

Εάν εργαζόμενος συμμετέχει σε απεργία, η οποία πραγματοποιείται την προηγούμενη και την επόμενη ημέρα εξαιρέσιμης εορτής, θεωρείται ότι ο εργαζόμενος δεν θα προσέφερε την εργασία του και την ημέρα της εξαιρέσιμης εορτής. Αυτό σημαίνει ότι ο εργαζόμενος δεν θα έχει αξίωση μισθού για την εξαιρέσιμη ημέρα και επομένως θα είναι καταχρηστική η διακοπή της συμμετοχής σε απεργία κατά την συγκεκριμένη ημέρα. Εξίσου καταχρηστική είναι και η διακοπή ή αναστολή της απεργίας για την εξαιρέσιμη ημέρα από συνδικαλιστική οργάνωση.

Αν ο μισθωτός κατά τη διάρκεια συμμετοχής σε απεργία, νόμιμη ή παράνομη, ασθενήσει, θα σημαίνει ότι εφεξής δεν θα παρέχει την εργασία του όχι λόγω συμμετοχής σε απεργία, αλλά λόγω της ασθένειάς του. Επομένως, θα έχει σύμφωνα με τη διάταξη του ΑΚ 657§1 αξίωση για καταβολή του μισθού του για όσο διάστημα απέχει από την εργασία του⁶¹.

Τέλος, όσο διαρκεί η συμμετοχή του εργαζομένου στην απεργία και η αποχή του από την εργασία, αναστέλλεται η ασφαλιστική σχέση του απεργού με τον ασφαλιστικό φορέα και ο χρόνος αυτός δεν συνυπολογίζεται στο χρόνο ασφάλισής του. Τα παραπάνω είναι λογικό επακόλουθο του γεγονότος ότι ούτε εργασία παρέχεται ούτε και μισθός καταβάλλεται και, επομένως, δεν οφείλονται ασφαλιστικές εισφορές, ανεξάρτητα του νόμιμου ή παράνομου της απεργίας. Πάντως, δεν αναστέλλεται το δικαίωμα απόληψης ασφαλιστικών παροχών.⁶²

Οι πρώτες απεργίες στην Ελλάδα(1826-1936)

Οι κυριότερες από τις απεργίες του 19^{ου} αιώνα ξεκινούν με αυτή της 6^{ης} Μαρτίου του 1826 που πραγματοποιείται από τους τυπογράφους των εφημερίδων της Ελλάδας, στο Ναύπλιο. Μεταξύ των αιτημάτων τους προς το Βουλευτικό Σώμα συγκαταλεγόταν και η αξίωση τους να σταματήσει η καταβολή του μισθού τους σε ομολογίες, διότι δεν μπορούσαν να τις εξαργυρώσουν, λόγω της έλλειψης χρημάτων στα κρατικά ταμεία.

Ακολουθεί η απεργία των ραπτεργατών της Αθήνας το 1847 με αίτημα την καταβολή υπερωριακής αμοιβής.

Το 1879 οι ναυπηγοεργάτες και οι βυρσοδεψεργάτες της Σύρου απεργούν, αξιώνοντας την αύξηση μισθού και την βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης.

Τα έτη 1882 και 1883 σημειώνονται απεργιακές κινητοποιήσεις από διάφορους επαγγελματίες, όπως τυπογράφοι υποδηματοποιοί και ραφείς. Οι απεργίες αυτές έγιναν εξαιτίας της αύξησης τιμών και της νομισματικής αλλαγής.

Μία από τις μεγάλες απεργίες ήταν αυτή, το Νοέμβριο του 1921, της Ομοσπονδίας Ηλεκτρισμού και Ηλεκτροκινήσεως, η οποία είχε αριστερή διοίκηση με σημαντικά στελέχη. Βρισκόμαστε σε πολεμική περίοδο και οι απεργίες δεν ήταν εύκολες. Ωστόσο, αυτή ήταν από τις πιο καλά οργανωμένες. Επί 2 ημέρες η Αθήνα και ο

⁶⁰ ΜΠΘ 32925/1996 ΕΕργΔ 56.899

⁶¹ ΕΠάτρας 277/1996 εεΡΓδ 57.349

Πειραιάς έμειναν στο σκοτάδι και χωρίς συγκοινωνία. Οι απεργοί προέβαλλαν κυρίως οικονομικά αιτήματα. Ταυτόχρονα, όμως, η απεργία αυτή ήταν μια φανερή διαμαρτυρία κατά του πολέμου που φαινόταν ατελείωτος.

Ο ηλεκτρικός σιδηρόδρομος Αθηνών-Πειραιώς και το θηρίο της Κηφισιάς σταμάτησαν αμέσως. Το ίδιο απόγευμα ο πρωθυπουργός Γούναρης ανέβηκε στο βήμα και, ενώ, επιτίθετο κατά των απεργών έσβησαν τα φώτα της Βουλής, όπως και όλης της πολιτείας. Συμπτωματικά, ήταν 6 το απόγευμα, ώρα που άλλαζε η βάρδια του ηλεκτρικού εργοστασίου και, καθώς είχε αποφασισθεί απεργία, η επόμενη βάρδια δεν εμφανίσθηκε με αποτέλεσμα να γίνει διακοπή ρεύματος.

Ύστερα από λίγες μέρες ξεσπά και η μεγάλη Πανσηδροδρομική απεργία. Η διοίκηση της ομοσπονδίας είχε υποβάλλει κατάλογο αιτημάτων στην κυβέρνηση μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονταν η αύξηση των μισθών, η πλήρης εφαρμογή του οκταώρου, η πληρωμή των ημερών ασθένειας και η εκπροσώπηση του προσωπικού στο διοικητικό συμβούλιο των ΣΕΚ. Η κυβέρνηση των σιδηροδρόμων δεν απάντησε ικανοποιητικά και στις 20 Φεβρουαρίου συνέρχεται στον Πειραιά Γενική Συνέλευση των σιδηροδρομικών ΣΠΑΠ, Λαρισαϊκού και Αττικής και κηρύσσουν με ενθουσιασμό απεργία.

Αστυνομία και περίπολοι συλλαμβάνουν όσους απεργούς έβρισκαν. Κανείς δεν δέχτηκε να πιάσει δουλειά χωρίς εντολή της Ομοσπονδίας. Την 3^η ημέρα κηρύσσεται επιστράτευση των απεργών και επιβάλλεται η κατάταξή τους. Η απεργία κράτησε 11 ημέρες. Ήταν μια πραγματικά ηρωική απεργία που έμεινε στην ιστορία του Ελληνικού Εργατικού Κινήματος. Απέδειξε στο ολιγάριθμο ελληνικό προλεταριάτο, πόση δύναμη μπορεί να αποκτήσει.

Στα 1931-1932 το αγροτικό κίνημα βρίσκεται στην μεγαλύτερή του ένταση. Στο απεργιακό κίνημα παίρνουν μέρος 80.000 απεργοί το 1932 και 100.000 το 1933.

Στις 20 Μαρτίου του 1934 με καθολική επιτυχία πραγματοποιείται απεργία των αρτεργατών της Θεσσαλονίκης. Την επόμενη ημέρα 70.000 εργαζόμενοι διαδηλώνουν ενάντια στις ξένες εταιρίες.

Στις 4 Μαΐου του 1934 πραγματοποιείται πανοικοδομική απεργία στην Θεσσαλονίκη.

Στις 8 Μαΐου του 1934 λιμενεργάτες της Καλαμάτας απεργούν και συγκρούονται με την χωροφυλακή. Κατά την διάρκεια της συμπλοκής σκοτώνονται 7 άνθρωποι.

Για να διαμαρτυρηθούν την επομένη, απεργούν 25.000 εργάτες στα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα.

Στις 14 Μαρτίου 1934 σημειώνεται πανυπαλλιλική απεργία.

Στις 26 Αυγούστου 1934 σταφιδοπαραγωγοί συγκρούονται με το στρατό στη Βόρεια και την Δυτική Πελοπόννησο.

Το εργατικό κίνημα στον τομέα των διεκδικήσεων θα περάσει σε μία καινούργια φάση ανόδου στα 1936 συσπειρώνοντας δίπλα στο μαχόμενο προλεταριάτο τα μεσαία στρώματα.

Οι αγώνες θα κορυφωθούν στις γνωστές «μέρες του Μάη» της Θεσσαλονίκης. Η καπνεργατική απεργία που κηρύσσεται στην Θεσσαλονίκη στις 3 Μαΐου 1936 γενικεύεται σε πανεργατική από τις 8 Μαΐου 1936. Στις 9 Μαΐου η χωροφυλακή επιτίθεται σε διαδήλωση 150.000 ατόμων και σκοτώνονται 10 εργάτες. Τις τρεις επόμενες μέρες στο πλευρό των εργατών θα βρεθούν και τα μεσαία στρώματα. Κλείνουν καταστήματα και ο λαός κυριαρχεί στους δρόμους.

Ανταπεργία

Είναι η με ορισμένο αγωνιστικό σκοπό άρνηση από μέρος ενός ή περισσότερων εργοδοτών να αποδεχθούν την παροχή εργασίας και την καταβολή των μισθών στους εργαζομένους. Η αμυντική αποτελεί το αντιστάθμισμα της απεργίας από την πλευρά των εργοδοτών και η επιθετική αποσκοπεί στην ικανοποίηση εργοδοτικών συμφερόντων.

Όταν ασκείται νόμιμα, απλά αναστέλλει τις συμβάσεις εργασίας χωρίς να τις παραβιάζει, ενώ, όταν ασκείται παράνομα, καθιστά τον εργοδότη υπερήμερο.

Για να είναι χρήστη η άσκησή του δικαιώματος της ανταπεργίας, πρέπει οι εργοδότες να έχουν καταβάλλει προηγουμένως κάθε δυνατή προσπάθεια για να αντιμετωπίσουν την κατάσταση.

Το Σύνταγμα, σε αντίθεση με την ρητή κατοχύρωση της απεργίας, δεν αναφέρεται στην ανταπεργία. Αφήνει, με τον τρόπο αυτό, στο νομοθέτη την ευχέρεια να την ρυθμίσει. Με το άρθρο, λοιπόν, 22§2 του ν.1264/1982 η ανταπεργία απαγορεύεται. Η απαγόρευση αυτή είναι γενική και καλύπτει και την αμυντική ανταπεργία, που ως τότε θεωρείτο επιτρεπτή.

Ωστόσο, η απαγόρευση αυτή έρχεται σε σύγκρουση με την Διεθνή Σύμβαση Εργασίας 87/1946 «περί συνδικαλιστικής ελευθερίας» που επικυρώθηκε με τον ν.4204/1961. Η σύμβαση αυτή κατοχυρώνει το δικαίωμα εργαζομένων και εργοδοτών να οργανώνουν ελεύθερα τη συνδικαλιστική δράση τους και να μετέχουν σε συλλογικούς εργατικούς αγώνες.

Η υπεροχή της διεθνούς συμβάσεως έναντι του νόμου προβλέπεται στο Σύνταγμα στο άρθρο 28§1 και στον ίδιο το ν.1264 στο άρθρο 1, όπου ορίζεται ότι οι ρυθμίσεις ισχύουν με την επιφύλαξη των διεθνών συμβάσεων εργασίας. Επομένως, τίθεται υπό αμφιβολία η δυνατότητα εφαρμογής της απαγόρευσης του νόμου και ιδίως για την αμυντική ανταπεργία, όταν μια απεργία ανατρέπει την ισορροπία των ελεύθερων διαπραγματεύσεων⁶³.

---

⁶³ Π.Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα, τομ.β', σελ.1008
Αλ.Καρακατσάνης, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, σελ.288

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η απεργία είναι ο εργασιακός αγώνας, η συλλογική αντιπαράθεση εκμισθωτών και μισθωτών εργασίας, η οποία απασχολεί αποκλειστικά το συλλογικό εργατικό δίκαιο. Αποτελεί θεσμό του συλλογικού εργατικού δικαίου για την επιδίωξη συλλογικών συμφερόντων των εργαζόμενων. Το στοιχείο της συλλογικότητας είναι εκείνο που επέτρεψε στην απεργία να γίνει παραδεκτή από το δίκαιο. Θεωρείται ομόφωνα ως δεδομένο και αυτονόητο συστατικό στοιχείο της απεργίας. Αυτό συνάγεται άμεσα από την συνταγματική ανάθεση του απεργιακού δικαιώματος στις συνδικαλιστικές οργανώσεις για την προάσπιση των συλλογικών συμφερόντων των μισθωτών.

Το απεργιακό αίτημα πρέπει να έχει γνήσιο συλλογικό χαρακτήρα και όχι απλώς συλλογική εμφάνιση.

Η έλλειψη της βούλησης των μισθωτών να επανέλθουν μετά την απεργία στην ομαλή λειτουργία της εργασίας σημαίνει οριστική λύση της εργασιακής σχέσης, των συμβάσεων εργασίας και ακολούθως, εφόσον δεν υφίσταται εργασιακή σχέση, δεν μπορεί, αντικειμενικά, να γίνει λόγος για απεργία.

Η ικανοποίηση των αιτημάτων των απεργών πρέπει να προέλθει από τον εργοδότη ή από τον σε κάθε περίπτωση υφιστάμενο την απεργιακή πίεση και όχι από την οργάνωση ή τους συμμετέχοντες στην απεργία. Η ικανοποίηση των διεκδικήσεων από την ίδια την οργάνωση που απεργεί ή από τους ίδιους τους συμμετέχοντες στην απεργία αποτελεί παραβίαση των ατομικών συμβάσεων εργασίας

Η δυνατότητα ενός απεργιακού φαινομένου να ανήκει, από την άποψη του σκοπού του, στις συνταγματικά ανεκτές και εγγυημένες απεργίες, καθορίζεται από τις επιδιώξεις-διεκδικήσεις του και από την διαπίστωση ότι αυτές βρίσκονται ή δεν βρίσκονται εντός του συνταγματικά προσδιορισμένου πλαισίου του απεργιακού σκοπού, που συνίσταται στην προαγωγή και διαφύλαξη των οικονομικών και εργασιακών συμφερόντων των μισθωτών.

Η αξίωση ικανοποίησης των παραπάνω συμφερόντων δεν είναι απεριόριστη, καθώς οριοθετείται από τις γενικές ρήτρες της διάταξης ΑΚ 281 και αυτό γίνεται για την προστασία του εργοδότη λόγω του επιχειρηματικού κινδύνου που αυτός φέρει. Κατά την νομολογία, όταν η άσκηση του απεργιακού δικαιώματος υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος, η απεργία, ως προϊόν του καταχρηστικά ασκούμενου δικαιώματος, είναι καταχρηστική.

Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος της απεργίας συνεπάγεται την αδυναμία, ακόμα και τυπικού νόμου να περιορίσει ή να καταργήσει το δικαίωμα αυτό.

ΑΠΕΡΓΙΑ

Η συλλογική αποχή των μισθωτών από την εργασία, την οποία αποφασίζουν και κηρύσσουν οι νόμιμες συνδικαλιστικές οργανώσεις τους. Σκοπός της απεργίας είναι η διαφύλαξη και προαγωγή των συμφερόντων των μισθωτών. Η απεργία αποτελεί θεσμό του συλλογικού εργατικού δικαίου, κοινωνική ελευθερία, διασκευασμένη συνταγματικά σε ατομικό δικαίωμα του συνδικαλιστικού κύκλου. Το Σύνταγμα με την κατοχύρωση του προχώρησε και στον καθορισμό της συνταγματικά ανεκτής απεργίας, ώστε να είναι ανέφικτη οποιαδήποτε προσπάθεια μεταβολής της με νόμο. Η άσκηση του απεργιακού δικαιώματος περιορίζεται από τις ρήτρες της διάταξης ΑΚ 281, που απαγορεύει την κατάχρηση δικαιώματος. Όσο διαρκεί η συμμετοχή του εργαζομένου στην απεργία, ο εργοδότης απαλλάσσεται από την παροχή μισθού και ο χρόνος αυτός δεν υπολογίζεται στο χρόνο ασφάλισής του.

Λήμματα (Λέξεις-Κλειδιά)

- απεργία
- συλλογικό εργατικό δίκαιο
- αποχή από την εργασία
- συνδικαλιστική ελευθερία
- συνδικαλιστικές οργανώσεις
- εργαζόμενοι-μισθωτοί

STRIKE

The collective abstention of wage earners from their work. The strike is decided and announced by the legal syndical organisations. Strike's aim is the preservation and the furtherance of the working-people's interests. Strike forms an institution of the collective labor law, a social freedom, constitutionally rearranged an individual right of the syndical circle. The Constitution, through strike's fortification, specified the constitutionally affordable strike, so that any effort at changing its content with a law will be inattainable. The discharge of the strike's right is restricted by the AK 281's provision's clauses, which forbid the right's abuse. As long as endures the employed's participation in the strike, the employer is whitewashed from defraying salaries and this period of time is not counted for the insurance time.

Lemmas (Words-keys)

- strike
- collective labor law
- abstention from work
- syndical freedom
- syndical organisations
- Working-people-wage earners

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βάγιας Αντ., Η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας, Σάκκουλας, 1983
- Βλάχος, Κοινωνιολογία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, έκδοση β', Αθήνα 1979
- Γκούτος Χαρίλαος Γ., Ο συνδικαλισμός στην Αθήνα 1891, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2001
- Δαγτόγλου Π.Δ., Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Β', Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2005
- Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου, τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2004
- Καρακατσάνης Αλ., Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1988
- Κουκιάδη Ι.Δ., Εργατικό Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα 1981
- Κυρίτσης Δημ.Γ., Ο χαρακτηρισμός της απεργίας ως νόμιμου ή παράνομου, Σάκκουλας, Αθήνα 1978
- Λεβέντη Γ., Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα 1992
- Ληξουριώτης Γιάννης, Ο σκοπός του δικαιώματος της απεργίας, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1987
- Λιβιεράτου Δημ., Το Ελληνικό Εργατικό Κίνημα 1918-1923, Καρανάση, Αθήνα 1976
- Μοσκόφ Κωστής, Εισαγωγικά στην Ιστορία του Κινήματος της Εργατικής Τάξης, Θεσσαλονίκη 1979
- Ντάσιου, Εργατικό Δικονομικό Δίκαιο, τόμος Β'/ΙΙ, Απεργία και δικαστική επίλυση διαφορών.
- Παπασταύρου Δ.Ιασ., Απεργία-Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα 2002
- Sinay-Javillier, La grève, 1984
- Τσάτσος Δημ.Θ., Συνταγματικό Δίκαιο-Θεωρητικό θεμέλιο, τόμος Α', Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1994
-
- Βάγια, Διεξαγωγή και συνέπειες της απεργίας, ΕΕργΔ 42.777
- Βενιζέλος Ε., Προβλήματα συστηματικής ερμηνείας των άρθρων 22 παρ.3 και 23 παρ.2 του Συντάγματος, ΕΕργΔ45.728
- Βενιζέλος Ε., Πολιτική επιστράτευση και απεργία, ΕΕργΔ 45.726
- Γαρδικάς Στ., το δικαίωμα της απεργίας σε σχέση με το άρθρο 48του συντάγματος ΕΕργΔ 44.1985.745
- Δαγτόγλου, Κατάχρηση ατομικών δικαιωμάτων, ΝοΒ 38.225
- Λεβέντη, Η καταχρηστική απεργία κατά το Σύνταγμα και το κοινό δίκαιο, ΝοΒ 32.236
- Ληξουριώτης Γιάννης, Το δικαίωμα της απεργίας ΕΕργΔ 45.753

Νομολογία

- 27/2004 ΑΠ Ολομ., Χρόνος συμμετοχής στην απεργία θεωρείται ως χρόνος μη απασχόλησης. Σε περίπτωση μη νόμιμης απεργίας έχουμε περικοπή των αποδοχών αδειας (αναιρεί εν μέρει την ΕφΘεσ.3603/1999).
- 1303/2004 ΑΠ, Απαλλαγή εργοδότη από την υποχρέωση καταβολής μισθού λόγω ανωτέρας βίας, στην συγκεκριμένη περίπτωση λόγω απεργίας.
- 976/2004 ΜΠΡ Αθ., Η επερχόμενη ζήμια στον εργοδότη και στο κοινωνικό σύνολο και ο κίνδυνος επέλευσής της δεν καθιστούν καταχρηστική την απεργία.

1340/2003 ΑΠ, Ημέρες κανονικής αδειάς εργαζομένου συμψηφίζονται με ημέρες παράνομης απεργίας.
917/2000 ΕφΠατρών, Ανάγκη προηγούμενης προσφυγής στην διαδικασία του δημοσίου διαλόγου.
1364/1999 ΑΠ, Καταχρηστική η καταγγελία σύμβασης εργασίας λόγω συμμετοχής του εργαζομένου σε απεργία.
81/1999 ΑΠ, Είναι άκυρη η απόλυση για συμμετοχή σε απεργία.
3109/1983 ΜΠρΠειραιά, εξομοίωση των στάσεων εργασίας με την απεργία.
2049/1992, Απεργία δημοσίων υπαλλήλων ως λόγο ανωτέρας βίας.
687/1997 ΜΠρΑθ., Τρίτος μπορεί να ζητήσει την αναγνώριση μιας απεργίας ως καταχρηστικής, όταν αυτή βλάπτει τα συμφέροντα του.
ΑΠ754/1989, Απαγόρευση ανταπεργίας